ЖИВОТ У СВЕТЛОСТИ ВЕРЕ

САДРЖАЈ

1.Живот и мисија нашега народа кроз векове 3

2.О рашћењу у Христу 12

3.О смирености и вери 20

4.О изворима сазнања вере 32

5.Колективно искуство 54

I

Живот и мисија нашега народа кроз векове (почев од VII века)

Наши другови имају обичај да ми за предавања дају предмете за које се нисам спремио. То ми се више пута дешавало. Више пута се дешавало да их избегнем, али сада то не могу избећи. Па ћу зато морати да их ипак мало прекројим и у маломе нећу одговорити наслову.

6. октобра 1934. године био сам у Смедереву са владиком Николајем. Не знам како и зашто запитао сам га:

- Преосвећени! Да ли сте читали Милојевића, који је по целом свету налазио српске трагове?

Он ми је одговорио да није. А ја, сматрајући да стварно није, почео сам му причати о свему. Када сам завршио он рече:

„Верујем да су Кинези подигли кинески зид да би се спасили од рупгалачке навале Срба. Даље верујем да Тукидит који је писао о дивљим Скитима, није знао да су они претци Срба. А Омар, који је запалио Александријску библиотеку, сигурно да је у својој војсци имао Срба.

Верујем да до осмог века сва рушења, где год је било зла и силе, рушења, пљачке и убијања, да то нико други није вршио него Срби. Све до деветог века када су се окалемили са Христовом гранчицом. Од тога доба дају благородно воће; али не сви. И као што је са окалемљеном гранчицом која даје лепо воће, тако и она дивља, која из дивље подлоге расте, даје ситно, горко и опоро воће, тако исто и код нас је случај. Толико да се зна шта је од Христа, а шта без њега."

Ове су ми се речи владике Николаја урезале у памет. Размишљао сам о томе и сматрам да су Срби до осмог века живели без Христа, а од осмог века боре се две струје: једна окалемљена Христовом гранчицом, а друга без ње.

И данас присуствујемо у тој борби. Цела историја српског народа од деветог века није ништа друго до борба сока Христовог, и сока и душе нехристовске.

Узмимо само Св. Саву. Код нас се почело са називањем

наше цркве „светосавском црквом". Мислим да Св. Сава, који је био прво Христов па онда све друго, дође данас међу нас морао би сам да протествује против тога, Он је дошао као градинар у градину у којој дивље гране желе да угуше питоме.' Он је као градинар секао дивље да би калем Христов бујао и цветао. Ми нисмо примили хришћанство од Св.Саве, већ од Ћирила и Методија и пет њихових ученика: Климента, Наума, Саве, Ангелара и Горажда. Св. Сава нас дакле није окалемио, већ они. Али Св.Сава је дошао са тестером и маказама у српску градину да сече оне леторасте, који су израсли из дивље подлоге, да би Христова гранчица могла да успева. То је сва мисија Св.Саве.

Најинтересантније је да мисао светосавску највише истичу они који и цркву називају светосавском и који се најмање држ"е Христовог пута. Овима то служи да би цркву могли да поведу другим а не Христовим путем.

Св.Сава је водио борбу против дивље подлоге и они који добро знају историју могу да виде његову борбу против дивље подлоге у својој Немањићској кући. Ко зна историју, тај зна какви су то дивљи изданци избијали у његовој рођеној кући. (Ја ћу тиме можда саблазнити некога овим речима, али имам увек у виду да истину треба говорити). Он је на себе примио анђеоски лик, постригао се, отишавши су Св Гору. Отац дође за њим и остави Стевану да влада. А тек што је отац склопио очи, старији брат скочи на млађега и настаде завада. Св. Сава узе тело свога оца и њиме нагна браћу да се покоре његовој вољи, коју је оставио. Вукан се повуче, а Стеван остаде да влада. А он се женио неколико пута. Са каквим је болом то морао да посматра Св. Сава који се свега тога одрекао. Откуд може срећа да буде у таквој земљи где владалац тако влада. А и Стеван склопи очи као калуђер. На престо долази један, па други његов син. Св. Сава све то мора да посматра. Он одлази у Св. Гору, у пустињу, јер види како је тешка борба са злом и то у најбољој српској кући.

Св.Сава је умро у туђини, а то је разумљиво, јер није могао да гледа како у његовој светој родитељској кући дивљи леторасти хоће да угуше Христову гранчицу. И то у кући, која је избила на врх и читавих 200 година владала. Код нас је било

Христа на дну; али на врху се брзо Христова гранчица сушила. То је било страшно за српску социјалну и биолошку историју. Непрестано она, Христова гранчица, бива у опасности да буде уништена од оне која је потекла из дивље подлоге.

Долази Радослав, кога збацује Владислав. А овога Урош. Уроша сруши силни Драгутин, који се доцније повукао и престо уступио своме брату Милутину. Овај, плашећи се да му син Стеван не отме престо, затвори га, ослепи и посла у заточење. Овога, међутим, удави син Душан. Дакле, овде видимо страшну борбу између хришћанског и нехришћанског.

Сава Штедимлија, да би показао како су Срби покварени, узима као доказ баш Немањићску кућу. Ја не говорим као Сава Штедимлија, већ жалим и о томе говорим са болом као Св.Сава, који је одлазио у света места да скупи тамо нову снагу, да помогне Христовој гранчици.

Живот српског народа је у ствари непрекидна борба Христа са оним што је нехришћанско. А његова је мисија да помогне хришћанском соку да извојује победу над нехришћанским соком.

Много волим воће, и то не само плод воћа него и воће као биљку. Сам сам посадио велики број воћака. И увек сам мислио каква се борба води у воћки између питомих и дивљих сокова. Сок дрвета је исти као и крв код нас. И дрво има своју душу само та душа није као и код нас, али је ипак нешто што дрво рзликује од мртвог камена. И знате каква се борба води? Тек ако посматрамо интроспективно борбу у нама, тек тада можемо бити свесни борбе између дивљих и питомих сокова у воћки. Таква борба се одиграва у свима нама: борба Христове гранчице и дивље подлоге.

Мислим да је ово довољно јасно и увек се морамо чувати да у нама не буде дух плитког и спољњег - површинског „празнословља".

Дакле, најкраће схваћена историја српског народа јесте борба између хришћанског и нехришћанског сока. А смисао историје српског народа је да помогне да Христова гранчица победи нехришћанску подлогу. У том случају неће ни у једном народу бити на његовом дрвету крупног и тако слатког сочног воћа као на дрвету српског народа, ако српски народ

успе да уништи дивље леторасте.

Та борба није завршена. Њен завршетак може бити двојак: да победи Христова гранчица или пак да је нестане. Борба ће стално трајати и изгледа да је у данашње време она добила најтрагичнији и најживљи изглед. Она је дошла у апогеју (највишу тачку). Ви у њој учествујуте. Зовете се просветари; али да би то име заслужили морате знати ово. Ако ово не знате, никакве користи не може бити од вас. И ништа не знате. Можете, међутим, бити корисни, ако знате ово што сам вам сада говорио и у свом животу будете настојали да дивље леторасте крешете и сузбијате.

Шта се све то у биљци догађа је врло интересантно. Замислите једну вућку на којој су накалемљени три или четири питома калема. Чим се они накалеме, приме се гранчице. Напредују накалемљене гранчице и то тако све бива док не ^почне воће ра рађа. А тада се сви калеми осуше и остаје само дивља подлога. Чудио сам се ја у почетку зашто не остане бар једна питома грана. Али сада размишљам. Корен примио од једне накалемљене гранчице налог (требовање) којој треба ' толико и толико сока; таквог и таквог мириса, такве боје. И он спрема да испоручи тај налог, а дође налог од друге питоме гранчице, па треће, па четврте и најзад он каже: ово је луда кућа. Не дам никоме ништа. И као последица тога ми видимо сада осушене гранчице и остаје само дивља подлога.

То бива и са људима, који уче разне науке. И ви просветари са највећом школом сте у опасности, јер сте слични корену који добија разна требовања. Криви су били учитељи, који су вас томе учили. А овима пак криви политичари који су им криве путеве показали. Онај који је окалемљен једном гранчицом, тај ће дати плода; а онај који жели да стиче знање са више страна, тај неће ништа научити. Когод је са разних извора црпео храну своју и лутао, тај ће проћи као јабука на којој су накалемљене гранчице пет врста. Ко мисли да је мудрост читати многе књиге, тај греши. Ја сам мало читао и хвала Богу што сам мало читао. Ово озбиљно говорим, јер сам дошао до закључка да ће бити исти случај као и код оне јабуке. Зато бирај синко којим ћеш се калемом окалемити. Српски народ је окалемљен Христовом гранчицом. И ко

мисли да се може окалемити другом гранчицом, тај ће проћи као оно ја, кад сам хтео да на једној јабуци накалемим више врста.

Понављам, сада је та борба добила најтрагичнији облик. Ова огромна борба је само борба између Христове гранчице и дивље подлоге. Сада је она добила нарочито широк обим и оштар облик. Ето то је највише знање које треба да знате.

Причао ми војвода Ђујић како се код њега у Динари планини појавила шеснаестогодишња девојчица Марија. Она је добила мисију од Бога да проповеда народу. Она је скоро неписмена, али зна читаве пасусе Светог Писма напамет, које, како то она тврди, није никада видела. Она је имала бвако виђење пре рата. Прелази преко једног моста усред бела дана. Видела је пуно жена и девојака које су у црнини и перу потпуно крвав веш. Веш је био у малим коритима. А у сваки веш је био убоден нож на коме је стајало слово 'У'. Она је закључила да те жене и сестре перу веш њихове родбине, који су били убијени или рањени. Ето то је она прорекла у доба када нико није ни мислио да ће постојати једна држава, која ће се китити словом 'У'. Она говори читаве сате на саборима. Народ је слуша и плаче. Она је сада остала тамо, јер каже да мора да говори партизанима. Када су јој рекли да ће је партизани убити, она је одговорила да зна да је неће убити. И Момчило рече:

- Када сам је први пут видео рекао сам: ово није са земље.

Она исто тако говори и о мисији српског народа и каже:

- Српски ће народ много пропатити. Ви четници, који водите борбу, и све друге војске, не можете победити ако радите против крста. Метните крст на себе, да се види да се борите за крст. Чувајте се рђавих дела. Српски народ је лествица између неба и земље и уз те лествице се други народи могу попети.

Ето такву преставу та пастирица има о мисији српског народа. Бог стога кажњава српски народ, што он одступа од овога пута.

Кад сам био на четничком курсу, један ми је четник испричао његов сан.

- Код моје куће стоји море и на мору лађа. Сунце сија а на

лађи крст. Таласи хоће да потопе лађу, а на лађи командант и посада ухватили се за ремена да их таласи неби бацили у воду. Сунце сија а преко сунца крст. Најзад таласи потопише лађу. Али сунце с крстом остало је и даље да светли. Тада се сетих да имам неког посла, па зовем жену да види ово, а ја кренем у брдо. На једној окуци испред мене изађе покојни Краљ Александар I и ја се сетих да сам командант батаљона и рапортирам му. А он ми даде пуну хрпу белих рукавица. Потапше ме по рамену и рече:

- Све ће добро бити, али ипак раздај ово четницима!

Кад је завршио са причањем ја му рекох да то не може бити рђав сан кад се крст снива. Снивао си крст, а онда ти Краљ Александар дао беле рукавице. Те беле рукавице значе да он хоће да вам руке буду чисте. Ето тако Бог говори људима на разне начине: говори нам разумом или у сну.

Понављам. Сада је време да се у највећем степену води борба између Хрцстовог и нехристовог. Она се води отворено између оних, који су отворено објавили рат Христу и нас који не смемо да помислимо да тај рат огласимо. Та борба није само између комуниста и некомуниста, већ и у овом некомунистичком табору води се борба између Христовог и нехристовог у нама. У сваком човеку, чија историја није завршена, та се борба води. Не може се претпоставити да је надвладала Христова гранчица већ ако је борба завршена. Борба се води у сваком појединцу. Води се и у нама, који кажемо да се боримо за крст часни. И у нама су те дивље подлоге.

Ја сам много мислио о нашим односима са четницима. У Србији они су били изванредно тешки. Ја сам се питао зашто је то тако? Не треба мислити да су то само политички сукоби. То је велика грешка ако се тако мисли. Са наше стране се стално наглашава духовна страна. Ми тврдимо да је рат духовна манифестација, која се испољава у војним и политичким чињеницама. То стално говоримо. Неко уснама а неко заиста и срцем. Нећеш добити битку наоружан војничким знањем, и не може бити завршена битка док се не вратимо на пут Божији.

Али, добровољче, немој се погордити, јер коме је више дато од тога се и више тражи. Зато мораш увек да се држиш и

да говориш: чистите се! Битку ће добити онај, који има чисто срце. Међутим код четника се више наглашава политика и ето у томе је главни сукоб.

Не мислимтиме ништа ружно да кажем, а још мање да то говорим са злобом и пакошћу, јер је хвала Богу немам ни драма. Код добровољаца се то тако говори а врло мало мисли; док се код четника о томе и не говори. Било је и код њих покушаја да се то измени, али дивљи леторасти су успели да то зачас сузбију. Ето у томе је била главна нетрпељивост.

Тешко ономе ко борбу између Христа и антихриста у себи не осећа. И код нас се та борба стално води и ја јој се радујем. Та се борба код добровољаца води, као што се води и код сваког ко је достојан да се назове човеком.

Ви се зовете просветари. Ви знате, претпостављам, моје гледиште о просветарима. Оно је врло просто, ни мало компликовано. Ко је просветар тај мора бити просвећен. Ако је неко непросвећен, како може бити просветар! У Јеванђељу стоји: „Ви сте светлост свету." И ви морате бити светлост у чети, батаљону, пуку, и на сваком другом месту. Ако је, где треба да буде светлост тама, ја каква треба да је тама?

Према томе, главна ствар за просветара је просвећеност. Овој речи не сме се дати смисао какав је она имала пре рата. Ја јој дајем Јеванђелски смисао: „Да просветитсја свјет ваш пред человјеки..." Нажалост, да вам ово говорим на француском или неком другом језику ви би то разумели. Али ја вам говорим на језику предака ваших, кога ви не разумете и зато вам морам ово превести: „Да се засија светлост ваша пред људима, да виде људи добра дела ваша и да прославе Оца вашега на небесима."

Просветар не треба да носи у себи много знања, али треба да носи светлост, да осветљава ум. Икоту светлост не носи није просветар. Просветар је онај код кога људи виде његова добра дела и зато славе Господа на небесима. <

Мисија просветне службе је да помогне Христовој гранчици да се развија и да сузбије дивљу подлогу. То значи, просветар треба да уради да Христос победи у његовој јединици, да у његовој јединици влада Христов дух. Да би у томе успео просветар мора да победи најпре леторасте у себи

и тек тада ће се испунити речи из Јеванђеља: засијаће дела његова пред људима, а људи ће славити Господа Бога који је на небесима.

Овде, као главно питање излази: како ће се просветар просветити? Шта он треба да учини па да засија?

Ако сте дошли на овај курс да обогатите свој магацин знања, онда верујте да никад нећете постати просветари и поред свег знања нећете бити просветари. Просветар се не може просветити знањем, већ позитивним животним искуством. Нема потребе да обогати ум свој већ срце своје. Не ради се овде да сазна и добије неко ново знање, већ да срце његово проживи другим животом, Христовим животом. Погрешно је схватити да овај курс треба да вам да нова знања. Да сва знања света научите, ништа себи нећете помоћи.

Не ради се дакле о неком великом новом знању које до сада нисте имали, већ се ради о богаћењу срца вашег. Не ум, него срце ваше, Да ко не помисли да ако се срце богати да ће ум закржљати. Позната је изрека коју су давно рекли паметни људи: „најлепше мисли из срца долазе!" Нико нека се не боји да ће му ум закржљати. Напротив, нека зна да, ако срце своје буде богатио, ум ће му постићи не знање него мудрост, а то је потребно више него знање.

Наилазио сам на људе без иједног разреда основне школе, који би својим говором могли да постиде чак и професоре универзитета. Они знају ствари тако важне за живот од којих зависи судбина човека и читавог народа. Ови други то не знају. То долази отуда што су они у каратама товарили знање а не мудрост, и што су од своје главе створили магацин знања. А мудрост се добија ако срце преживи нарочитим животом.

Ето тако замишљам ваш курс и никако другчије. То није курс који ће вам дати знање, већ мудрости. Али не мудрост у изрекама него мудрост коју ствара сам човек. Мудрост други не може дати, већ ти мораш мудрост искристалисати у својој фабрици мудрости - с р ц у. Она стога морада буде угодна, чиста и светла. Тај курс мора да уреди срце ваше. И то је баш највиши задатак овога курса: да све оно што иде затим, да срце ваше учини способним за извршење тога задатка, помогне. Сретство пак које вам у том вашем напору може

помоћи је једно једино, а то је в е р а ваша. То је сретство најважније и једино, које нам стоји на расположењу да оспособимо срце наше. Других сретстава немамо.

Многи су учили осам разреда веронауку и појма немају о иери својој. То долази отуда што су им предавајући веронауку предавали знање. а не искуство. Да би то боље разумели навешћу вам овај пример. Ја бих вам могао причати о пливању и ви би научили да пливате на суву, али би се удавили у првој води јер немате искуства. Тако исто и учитељи веронауке вам нису дали верско искуство. Искуство је пак саставни део бића човековог. Ја бих ти могао причати о ратиој служби и ти ћеш ми причати то исто. Али после једног месеца све то нећемо знати. Али да смо то из ратне службе доживели, то ми не би заборавили, јер је то део нашег бића, то је наше и с к у с т в о .

Искуство је својина целог бића, а знање је својина само разума. Знање се не доживљује, већ улази у главу (пролазни магацин) и инвентар овог магацина се сваког часа расходује. И баш отуда, што је веронаука предавана церебрално, што је знање из веронауке трпано у пролазни магацин, зато ви нисте верски просвећени. За вас су верске основе шпанска села. Зато није никакво чудо што су толико дивљих летораста изникли и појавили се у нашем народу. Они, који су требали да буду градинари, нису знали да секу и крешу дивље леторасте. У народу наилазимо на дефицит верског познавања. И није никакво чудо што се борба тренутно свршила тријумфом некрста, а ми смо бачени на периферију.

Ко ће Христу у нама да помогне кад нема ко да нас просвети? Христос је највећи просветитељ. Он је обиље, и ко Га доживи, нико му неби требао више ништа да прича. А ми, ми немамо искуства, јер нисмо живели у Христу.

Ето то је највеће и најмоћније средство, које ће вам помоћи у овој борби. Ја не знам да ли ћете стећи какво верско искуство за ових петнаест дана, али ако и један доживи ово искуство, он ће да продужи да и даље живи у том искуству. Али ако то не доживи верујте ми остаће и даље непросветар.

Запамтите: ДРУГОГ ПРОСВЕЋИВАЊА ОСИМ ХРИСТОВОГ НЕМА!

II
О РАШЋЕЊУУХРИСТУ

Замислимо једног путника, који иде путем и зна циљ свога пута и одједном изгуби моћ памћења и заборави куда је пошао. Од колике би важности за њега било да сазна куд је кренуо и који је смисао његовог пута. Велика је ствар то, знати смисао свога пута. Велика је ствар и то да сваки народ мора да сазна смисао; како свога пута тако и своје историје. Свака генерација сазнаје смисао свога пута на свој начин. Најпожељније је да генерације сазнају смисао свога пута кроз историју, да смисао буде континуалан - без прекида. Зато мора сваки народ да сазна смисао своје историје и да од почетка до краја буде доследан путу којим су ишли његови претци. Онај који незна смисао своје историје потсећа у многоме на путника који је идући путем одједном заборавио циљ свога пута. #Свинтесенција, суштина суштине, је познати тај смисао.

У првом свом предавању позвао сам се на речи владике Николаја о томе: шта је српски народ у стању да учини са Христом, а шта без њега. 'Поређења нису разлози, али нам она помажу да разумемо разлоге' кажу Французи. Ја сам се помогао са поређењем, да би вам ствар била разумљивија.

Седмочисленици Ћирило и Методије са својим ученицима окалемили су дрво српског народа Христовом гранчицом, а Св. Сава је помогао да се то детаљно развије у нашем народу. Тако су Срби примили хришћанство. Временом то дрво оплемењено Христовом гранчицом обрасло је дивљим леторастима. А Св.Сава долази као домаћин, који у јесен поткресује гране; а у пролеће када навру сокови накалемљује питоме гранчице. Тиме је он помогао Христовој гранчици сасекујући дивље леторасте. Он је на тај начин учинио да калем гранчица на младом стаблу може да расте и да се развија. Ето, то сасецање дивљих гранчица и помагање питомих је смисао историје наше. И отуда је смисао наше историје јасан. И стога имају донекле право они, који говоре о светосавском путу.

На завршетку сам рекао да се зовете просветари и нагласио сам да носити ту реч има право само онај који је

чииста просвећен.

Бог је дао свету многа светила и она светле више или мање. Али је једна права светлост, то је Христова светлост. И ко том светлошћу није обасјан, тај је у тами.

И сотона има своје пророке. Може се пророковати и по-МОћу сотоне. И сотона има своју светлост, али, наглашавамо, ММО је Христова светлост права. Остале су светлости само ОДблесци те светлости.

Кад би говорио о кинеском народу, ја му не би говорио о ОВОМ. Али ја говорим српском народу, говорим вама про-СВетарима, који морате да засијате том светлошћу. Да по речима апостола Павла у вама „порасте Христос".

То се не може умом схватити. Речима покушати да се то ИЗрази је узалуд. То је исто што и кад би слепцу о сунчаној СВтлости причали. Он би осетио кад има сунца а кад га нема ПО топлоти, али не би знао шта је то сунчева светлост. То је ствар искуства. Тако се исто не може схватити ни рашћење Христа у срцима нашим, али у то морамо веровати. Господ Исус Христос говорећи о царству Божијем каже да је оно „као горушично зрно" те се оно развија и расте као оно бра-Шно у које је жена квасац замесила, па је тај квасац закиселио цело то тесто. Царству Божијем, пак, води само вера.

Говоримо о зрну горушичном и о квасцу. Квасац и зрно су живе материје, које се множе и развијају. Тако и у нама мора да расте и да се развија наша вера, да би било као што каже апостол Павле: да живимо у Христу, да Христос у нама пора-СТе, тј. да се развијамо до „пуноће узраста Христовог".

Хришћанство није само скуп одређених врлина. Не. То би била само статистика. То је Стари Завет и зато је он на камену написан. Онај ко испуњава десет прописа написаних на камену сматра се праведником. Код Христа то није тако. Он нигде није писао ништа. Истина, писао је по песку, али он је иисао много више на таблици срца човековог. То што је на камену то је непроменљиво; зато се зове закон. Св. Јован каже: „Закон је од Мојсија, а милост и истина од Исуса Христа". „Мојсије вам даде закон по тврдоћи срца вашег". Зато је тај закон написан на камену и нема шта да се из њега брише. Међутим Христова проповед није закон. Кад је нешто

живо то остаје живо и кад се у човеку прими оно живи и расте у њему. Наше је само да га не угушимо. Треба да му дамо могућност да се квасац у нама развије и расте јер на тај начин у нама расте Христос.

Христос је посејао семе, али је питање на какву је земљу пало то семе. Ако је пало на плодну земљу оно ће расти и развијати се у живо биће. Ми се морамо трудити да му омогућимо да се у нама развије, као што смо раније рекли „до пуноће узраста Христова".

Стари Завет даје Бог преко човека и он је исписан на камену. То је наређење у облику закона. А самим тим што је у облику закона оно има своју одређену меру коју имаш да испуниш. Новозаветни 'закон' не даје човек него Богочовек Христос. Тешко је у то веровати. И ја када сам имао својих деветнаест година нисам веровао. Био сам Толстојевац. Нисам веров^о у све оно што нисам могао разумом да схватим. Нисам знао да разум има граница. Све што се може измерити људи мере разумом и ја сам хтео да васиону сведем у димензије разума свога. Тада сам схватио Христа као најмудријег човека на свету и ништа више. И као такав Он је био мио срцу моме.

Али сад ми је све јасно. После три до четири година лутања одбацио сам веру у разум и примио свим срцем својим веру Христову. Напоменућу вам овде две ствари. Има у Лукином Јеванђељу једна од најлепших ствари која се чита о Богородичним празницима. Када је једном приликом Марија отишла маЈЦи Јована претече Јелисавети испуни се Јелисавета Духом Светим и она проговори Марији:

„Благословена си ти међу женама и благословен је плод утробе твоје! Откуд мени ово да дође Мати Господа мојега к мени!?"

А Богородица јој одговори:

„Величај душо моја Господа... јер гле од сад ће ме звати блаженом сви нараштаји .." И те су се речи испуниле. Већ скоро двадесет векова од када су оне изговорене величају и славе Свету Богородицу сва поколења.

Друга је ствар када је Господ наш, Исус Христос, говорио: „И небо и земља ће проћи, а моје речи неће проћи." Да ли сте

чули да је икада неко смео да каже нешто овако? Ко ће их Мличати ако не буде неба и земље? Зар ове речи сме да каже јвдпн обичан човек? Свакако не! Њих је изговорио необичан чииск, БОГОЧОВЕК. Да ли ово није заповест Христова, да Цврујемо у Њега, јер ће све проћи а Он неће проћи?

у Говори Христос књижевницима и фарисејима, а они се ЧУДС и питају „са каквом влашћу" Он то говори. Сетимо се још и ових речи апостола Павла: „Наше проповедање није у рЦремудрости већ у сили".

в Бог је послао Сина Свога, савршеног човека и савршеног 80111, коме нема равна. Када би се сви људи скупили па да ВЧмећу себе изаберу најмудријег, па да тај треба да пронађе РСриетов пут, не би могао наћи га јер је тај пут изван граница Људског разума.

І Све то није вама разумљиво. Да би то разумели послужићу *Ш* овим примером. Кад направите једну столицу ви њу потпуІІІ) разумете, знате њен облик, њене делове итд. али та СГолица и кад би имала свести не би вас могла разумети. Чак ми ссбе не би могла разумети.

Такав је случај и са нама. И ми смо нечије створење, и нас нско разуме, али ми њега не можемо схватити. Много је већа ■Млика између Господа Бога и нас, него између нас и столицс. Ми исто тако не можемо ни сами себе разумети, ако нам То не открије Онај који нас је створио. Творац наш мора да нпм открије намену и смисао живота нашег. И ако нам га Он не открије ми то не можемо схватити разумом нашим. Да би нпм то открио Бог нам је послао Сина Свога. И да би Га што боље разумели и схватили Он је дошао у човечијем облику. Велика је разлика између Бога и нас створења Његових. И 1>ог, ето, умањује себе и своди себе у што мање димензије и Шаље нам Сина Свога, Богочовека, да нам Он открије лик санршеног човека и Бога.

У Старом Завету имамо човека који нам даје закон. А у Новом Завету имамо Б о г о ч о в е к а , Сина Божијег. Долази (ип Божији и даје нам не закон него чудесну науку, која је ■СТОвремено: ИСТИНА, ПУТ И ЖИВОТ. Земља је у доба Леговог доласка била гладна љубави и истине. И Христос доноси, каже Сјенкијевић у једном свом роману: љубав и

истину. Појам љубави и истине био је ондашњем друштву врло мало познат. То најбоље видимо из сусрета Господа Исуса Христа са Пилатом. Пита Пилат Господа Исуса Христа зашто је он дошао и шта проповеда. А Христос му рече да је дошао да сведочи истину. Пилат, зачуђен тим одговором, пита Га: „Шта је то истина?" Дакле, Христос проповеда истину, а има ли истина краја?

У Старом Завету постоји закон кога мора сваки човек да испуни, и чим га испуни ту је крај. Науци Христовој никад краја! Господ Исус Христос каже: „Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески". Тек кроз постизање овог савршенства отварају се човеку рајска врата. Не омогућава ни богатство, нити сиромаштво човеков улазак у рај. Истина, Господ Исус,Христос је рекао да је „теже богаташу ући у царство небеско него ли камили проћи кроз иглене уши". Али то се више од%зси на богатство као циљ човековог живота. Да је то истина послужићемо се причом о Митару и фарисеју. Ми ту видимо да није важно ни место, ни одело, ни пост, нити молитва, да би човек ушао у царство небеско. Само, молим вас, немојте ме рђаво разумети. Све то треба, и пост и молитва, али изнад свега важно је стање срца вашег.

Многи се налазе на путу Христовом, само у разним степенима. Неко је тек пошао, неко је превалио пола пута, а неко се налази пред тријумфалном капијом. Али нико од ових не зна ко ће стићи најпре у царство небеско. Може онај, који се налази пред тријумфалном капијом, одједном да посрне и да се врати на почетак пута. Врло је тешко држати се на томе путу. Често пута човек погреши за длаку једну и због тога мора да се враћа на почетак.

Ви сте чули о стратификовању, тј. калемљењу, лозе. Да би се калем примио и лоза напредовала мора бити некога, који ће да се о томе стара. Такав је исти случај и са Христовим семеном у нама. О тој клици, коју је у нама посадио Господ Исус Христос, морамо да се бринемо да се она неби угушила у мноштву дивљих летораста. Да би у томе успели морамо испунити један врло важан услов; бежање од греха. Греха има свугде око нас. Ми се морамо трудити да тај трулеж, тј. грех, не проклија у нама. И живот сваког хришћанина мора да се

Свстоји у томе, да неда да се развије семе греха на рачун Христовог семена. Борба човека са клицама греха је прва основна ствар коју намеће човеку Христов пут.

[1] Чиме ће се човек борити? При овом сагледању, када с једне сгрнне имамо мајушне Христове клице, које треба да негујемо 'до мере пуноће узраста Христова'; а с друге стране имамо мноштво клица греха, које теже да униште Христом засејано ^орушично зрно', онда човек падне у очајање. Врло често се чоиск пита: па ко ће се онда спасти?

Не смемо очајавати. Настојмо да не дозволимо да у нама ЧВМИ клица Христова, или да животари, него јој морамо ■ТВОрити могућност да живи, да се разграњава, да буја. Али Неко ће можда рећи: тешко је учинити да то мало 'горушично ■рно узрасте до мере пуноће узраста Христова. Али сетимо М овде Господњих речи: „Што је човеку немогуће, Богу је могуће". Ето ово је за такве речено. У тим речима дато је откривење тајне благодати Божије. Богу је могуће да учини ди у борби између клице Христове и семена греха победи клица Христова, јер је Он свемогућ. Сам човек од себе ништа не може учинити што прелази границе његове снаге. Али Понављам: што је човеку немогуће, Богу је могуће. Ми смо по речима Господа Исуса Христа само лоза на чокоту Христовом. „Ви сте лоза а ја сам чокот" - каже Христос. Лоза без чокота не може да живи и да се одржава. То сам видео у винограду. Једном сам се баш зачудио пролазећи поред мог ■иограда кад сам видео како је из једне лозе, коју су отсекли ОД чокота, избила малена лозица. Па упитах оне који су ту радили: како то? Али један ми рече: то је само тако док траје она резерва хране, чим ње нестане - угинуће. Тако је и са ЧОвеком. Од Христа га одвој и биће као са лозом од чокота Отсеченом. Без Христа нема му живота.

Христова клица у нама може победити само са Божијом милошћу, ако се ми вежемо с Богом. Може неко рећи: да ли је ТО могуће, јер Бог је сувише далеко? Могуће је, јер је Бог ближи нама него вода, него ваздух, него светлост. Неко може тада рећи: па добро кад је Он тако близу зашто Га не видимо или не осетимо? Да Га видимо нашим људским очима немогуће је, јер је написано да Га ни анђели Његови не виде због

великог сјаја и светлости Његове. А што Га не осећамо, то је **зато срца наша** нису испуњена Њиме, што не живимо Њиме и у **Њему.** Неможемо ми доћи у контакт са Господом Богом, јер **нисмо** зато припремили срце наше. То вам је као кад човек **има** радио-апарат па не може да слуша неку станицу, јер не **зна** на којим таласима емитује та станица. Тако и овде. Ми имамо наш радио-апарат, то је срце наше. Треба само да га доведемо у везу са емисионом станицом Господа Бога. Нека нам Господ опрости ово упоређење, јер смо далеко од тога да стварно поредимо Бога са обичном емисионом радио станицом, која је творевина слабог човечијег разума, али смо то учинили само ради лакшег споразумевања, да би то претставили што пластичније. Ми не можемо доћи у контакт са емисионом станицом Г,оспода Бога јер не знамо таласе на којима она ради. Ја ћу вам сада неколико речи о томе проговорити. Пдоговорићу вам неколико речи и о томе како ћемо наћи, како ћемо ступити у контакт са Богом.

Да би наш радио-апарат довели са неком радио станицом у везу ми морамо најпре знати таласе на којима емитује та станица. Тако исто да би дошли у контакт с Богом, да би наше срце примило емисију Божију мора се за то припремити. Мора онр знати таласе на којима Бог даје Своју емисију. Мора знати услове под којима ће ступити у контакт са Господом Богом. Мора подражавати Богу.

БОГ ЈЕ ЉУБАВ. И ми морамо из нашег срца избацити сваку мржњу, а њено место испунити љубављу, јер је то једи-ни услов да се вежемо с Богом. Бог је љубав а ми смо мржња. БОГ ЈЕ ИСТИНА. Наше усне не смеју да говоре лаж. Ми морамо живети у истини и кроз истину и за истину. Истина Христова мора да испуњава цело наше биће. Бог је истина а ми смо лаж.

БОГ ЈЕ ЧИСТОТА. И ми морамо бити чисти, као што је био чист Онај, кога нам је Бог послао да нам буде узор чистоте. Ако наше срце није чисто, не може ступити у везу са Богом. Бог је чистота а ми смо прљавштина.

Ето сазнали смо који су услови под којима можемо доћи у везу с Богом. Морамо срце наше, које је испуњено мржњом, испунити љубављу. Морамо избацити лаж из срца нашега, а

на њено место нека завлада истина. Прљави смо и морамо се очистити. Морамо водити строги надзор над стањем срца нагцег.

Тај надзор над срцем нашим зове се подвизавање. Кад знамо ово, сазнали смо свој животни пут подвижништва, пут оплемењивања срца свог љубављу, истином и чистотом.

Ц тек када путем подвизавања успемо да срцем нашим завлада љубав, истина и чистота, моћићемо да дођемо у везу са Господом Богом живим; да Га осетимо у нама, и тек тада ћемо семену Христовом омогућити да се у нама развије до „мере узраста пуноће Христове".

III
О СМИРЕНОСТИ И ВЕРИ

На последњем часу ја сам вам говорио како можемо помоћу радио-апарата да схватимо разлоге, због којих они који уснама исповедају веру не могу да осете везу с Богом. А без тога присног унутрашњег осећања вера која се исповеда само уснама и разумом је као теорија пливања без искуства. Ако би неко научио да плива на суву, он би разумом својим могао да нам говори: тако и тако треба пливати, али то не би било уткано у наше биће. Међутим човек који зна да плива можда и не би знао да нам објасни како се плива, али цело његово биће зна да плива. Тако је и са оним који говори о вери, који веру исповеда разумом а не осећа је у срцу. Да би вера постала својина целог његовог бића он мора да је искуси.

Ми смо прошли пут рекли да би на нашем радио-апарату могли да ухватимо Лондон ми морамо знати на којим таласима се налази та станица. Мала непрецизност чак и за једну длаку довољна је да нас омете да ухватимо везу, тј. да изгубимо станицу.

Да би били у вези са Богом потребно је да знамо ко је Он. Казали смо: Бог је истина, љубав и чистота. Али то није све. Заборавили смо да поменемо да је Бог и смиреност.

Бог је истина - а ми смо лаж; Бог је љубав - а ми смо мржња; Бог је чистота - а ми смо прљавштина. Бог је смиреност - а ми смо охолост, надутост и таштина.

Питамо се како то да се нађу све контрадикторне појаве. То су разнородни појмови и ми на тај начин никада не можемо да ухватимо везу с Богом. То је исто што и Лондон који даје своје емисије на таласима 75 а ми ту станицу тражимо на таласима 45. Зато онај ко хоће даје у вези с Богом мора тачно знати таласе, јер за једну длаку може игубити везу. Тај радио-апарат, срце наше, морамо удесити тако да оно буде исто као и струје Божије и тек онда ћемо целим бићем својим осетити Бога. А када Бога осетимо онда нам није потребна реч.

Ове четири особине Божије: истина, љубав, чистота, смиреност не могу се никада наћи са људским манама: прљавштином, лажи, мржњом и таштином. То је исто као да човек има радио-апарат а незна да рукује с њим. Незна како

|пјп станица емитује. Тако исто и ми се можемо крстити, 1 м<"1'11ниспти, клањати, ударати челом о под, али нам све то I н*^!' пишта помоћи. Да би истински осетили везу нашу са Могом морамо најпре очистити срце наше. Морамо постићи I Чспири ствари: да нашим срцима завлада чистота уместо И| >м.11 шптине, уместо лажи истина, уместо мржње љубав, а : уместо надувености смиреност.

Чудна је ствар смиреност, децо моја. Да би могли да схва-ТИмо смиреност, морамо најпре схватити смиреност Божију. Вог је све створио. Он је домаћин свега. Он све одржава. Али ј()м јс толико смирен. Он се сакрио од нас. А кад је решио да ■0 енету покаже узео је најсмиренији људски облик. Родио се

I Цмо убого дете у јаслама, међу магарцима и воловима, на ОЛнми. Он који је створио све и који све одржава узео је на се-*Ц* ето такву смиреност. Да би схватили смиреност морамо МНдетц разлику између Њега и нас. Али то је врло тешко, јер ■0 нссхватљива Његова величина. I Има људи који воле псе.

Има их који воле и мачке. А врло I Мппи број воли змије. Замислимо ми некога који воли змијски I вод и хоће да га уздигне и научи нечему. Он то не би могао да учипи као човек. Он би морао да узме змијски облик и тек у ЗМијском облику могао би да научи нечему змије. Разлика Нчмеђу нас и змија је много мања него између нас и Бога. Али §то. Он ИЗ смирености своје узима наше тело да би нам пока-I М<> пут, истину и живот.

Једном је Господ Исус Христос рекао: „Лисице имају јаме, [птице небеске гнезда, само син човечији нема где главе скло-Иити." Био је пљуван, везиван, шибан, исмејаван, и осуђен на вмрт и распет на Голготи између разбојника. Замислите ви Колика је то смиреност. Он који је сав свој живот дао и све **отпорио.**

\ А МИ? Ми нисмо у стању да учинимо ни једно добро дело а ди се због тога не шепуримо, као она животиња са многобројНИМ 11срима у репу која се стално пући по двориштy. Нашој I ордости нема граница. А Божија смиреност је неограничена. Знто Бог најпре од људи тражи смиреност. Ко нема смирености он не може имати ни љубави, ни чистоте, ни жеље за НСТИНОМ. Зато смиреност мора да буде прва људска врлина.

Ако је човек смирен а прљав, Бог ће га очистити. А ако је чист и надут, Бог ће одвратити лице своје од њега. Он ће опростити свакоме грешнику ако срце грешниково осети скрушеност и смиреност.

Скрушеност и смиреност су први услови за наш долазак у везу с Богом. Таштина је највећи грех у очима Божијим. Ми <2мо доста подложни томе греху. Често пута људи иду за истином, љубављу, чистотом, али су пуни таштине. Верујте ми, ништа им то неће помоћи. Бог их онда оставља, иако имају и љубав, и чистоту и истину.

Смиреност је дакле почетни услов за нашу везу са Богом. Гледајући на смиреност којом је Света Богородица изговорила ону дивну песму: „Величај душо моја Господа!" Господ је учинио да су се Њене речи обистиниле. То је Бог учинио гледајући на смиреност Њену, а не на мудрост.

У поменутој песми Свете Богородице стоји: „Показа силу мишицом својом и разори горде мислима срца њихових." Овде наилазимо на гордост, која попут динамита разара срца гордих. Наилазимо на две мисли: Бога који ствара и гордост која руши. Овде су изражене две различите мисли: теза и антитеза. Наилазимо на мисао Божију која од срца наших ствара рај и на гордост која разара срца наша и од њих прави пустињу.

Може бити да ће ми неко замерити што о вери говорим. Можда је неко мислио да ћу о нечем другом говорити. Али ја не знам паметнију и већу вредност од вере. Све друго је мање вредно и мање паметно. Да вам говорим о ситуацији у свету? Она је много мање важна од ситуације у срцима вашим, јер је исход ситуације у свету резултат унутрашњег стања срца наших.

Рат наш је рат са „господарем таме", који тежи да помрачи срца наша. А Господар светлости хоће да Он завлада. У једном псалму који се чита на Прађеосвећеној Литургији каже се: „Живот праведника је као светлост, која сваког часа постаје све светлија; а живот грешника је као тама, која сваког часа постаје све мрачнија." Тако је исто и у вашим срцима: светлост расте сваког часа, а тама свакога часа бива гушћа. Зато вам морам о томе говорити.

Ако се сећате на Прађеосвећеној Литургији после читања

КНаИге постања у којој се говори о људима који су живели пре Хрнста, ђакон узима возглас а свештеник свећу и кадионицу и Венвју: „Свјет Христов присвешчајет всјех", тј. светлост Хритчшп просвећује све. Зато ја то говорим онима, који хоће да Вроепећују - ПРОСВЕТАРИМА. Они морају бити сами про-■Иећони светлошћу Христовом. Зато ја непрестано говорим о ТпМс, да бих изазвао вољу да у себи створите услове за про-Шсћени живот. Св Франсоа Салски, који је живео у 17. веку и 0и<| кнвз и владика женевски, у уводу своје књиге „УВОД У | 101>ОЖНИ ЖИВОТ" каже: „Ја теби пишем ово Филотејо (Фолитеја - љубитељка Бога) и покушавам да ти нацртам цртс* славе Божије, онако као што се сликар Александра Мгииког, добивши наређење да наслика портрет једне његове рпОнм.е, цртајући црте заљубио у њу и нацртао је у срцу сво-Мр. на му је Александар из милости дао за жену. Тако и ја хо-|| у цртајући црте славе Божије да је нацртам у срцу своме не би ЛИ ми је Господ за милост и за друга целог свог живота дао."

* Тако се и ја трудим да изнесем црте, да их урежем у срца Иинш, не би ли их ви примили и у срцима својим покушали ЉуППв да изазовете како би остварили оне услове помоћу КоЈих заиста Господ у срца људска улази.

9 Неко ми је поставио питање: да вера наша говори о разним Пречудесним стварима, а разум се буни против тога. Има ОИгурно међу вама и таквих, јер сам некада и ја тако мислио. | 1шк'о сам Христа, али нисам веровао у истине које вера о Г<к'иоду Исусу Христу исповеда. Сметало ми је то, што сам Мислио да се разум томе противи. А после сам се научио да то |Ц' примам разумом већ срцем. Ја не знам да ли је услед тога М*»ј разум оштећен. Истина је да због вере моје дешавало се В'оу ме људи сматрали лудим и хтели да ме у лудницу упуте. Нс чато што сам нешто лудо учинио, већ зато што је један ргжим противу кога сам се борио, желећи да ме се ослободи, проиашао да имам велико лудило. Али Бог ме је спасао да не одем на тај пут до краја.

И међу вама има који мисле као што сам ја мислио. Сви мислите и говорите да је Христос диван (само син духа Јудина Може да каже да Исус није диван - јединствен). Ја верујем да међу вама има таквих. Сви ви кажете: Христос је диван само

да је то истина. Није то истина, јер се противи моме разумуј Не могу да пређем преко таквих схватања а да ти не дам одговор. Дађу ти одговор не својим већ туђим речима, бољим,' Блажени Августин, владика Ипонски, узео је на себе да напи-а ше једно дело, у коме ће својим превеликим разумом доказати све истине Божије, које наша вера исповеда. Тако, да ниједав| људски ум неће моћи да се одупре снази разумној наше вере. Радио би то дело цео дан, а пред вече излазио поред мора да се шета. И тако једнога дана шетајући се поред морске обале виде једног дечака, који је у песку ископао једну рупу и трчао, до мора. Он је у рукама захватао воду и носио у рупу неби лиј је напунио водом. Св. Августин га запита: шта ради? А он мј| одговори да хоће да пренесе море у ту рупу. Св. Августин га погледа и продужи да се шета даље. У мислима упореди себе са оним дететом и помисли: „Ја хоћу да веру нашу сведем ујгранице људског разума, а много је разум људски мањи негој вера наша, као што је рупа, у коју дете хоће да пренесе мореј много мања од мора. Много је теже свести веру нашу у границе разума нашег, него што се може море пренети у ону малу РУпу-"

Тома Кемпијски је написао једном: како срце једног праведника долази до спознања истине Божије и како Богј долази и куца на врата грешника. Он је то рекао у свом делуј „Угледање на Христа". У том делу, које спада у најлепша дела хришћанске књижевности, после Светог Писма, писац је рекао: „Више волим да осетим скрушеност у срцу своме,' него да знам дефиницију Свете Тројице." Дефиниција Свете Тројице је највећа тајна, коју човек може да зна. Али писац ј више воли скрушеност, јер ће на тај начин осетити Бога. А бо-1 ље је осетити него ли знати. Ми видимо једну поморанџу, знамо је, али више волимо да је окусимо. Тако исто и писац.ј Он каже; шта ће ми да знам дефиницију, ако не осетим скру-а шеност. Скрушеност писца доказује се и тиме што се он није на делу ни потписао, а да је он писац, то се само нагађа.

Пут којим се до Бога долази није разум већ срце. Инстру-1 менат за осећање Бога, за општење с Богом, је срце. Ако би неко покушао да то уради разумом, то је исто као кад би покушао да чује носом, или кожом да види, или пак ухом да

1мг1ш 1>ог се не осећа разумом него једним и јединим чулом, а 1и |е срце. Ми незнамо где је станиште срца, али смо сигурни (|и)е у н.ему седиште нашег бића и да се ми преко срца ■М'| 11|гмо са Богом. | И разум није против Бога. Он мора знати границе свога

ВМнпшја. Он је велика и мала ствар. Он може да нам помогне ■ Иншсм сазнању земаљских ствари. Ми можемо разумом да ■еримо звезде, да им одређујемо пут, да помоћу разума ■рнчушшамо удаљеност земље од сунца. Али, то је све мало ■к>мп Господу Богу. Зато је срце веће. Да би разум био разум *I* ми|К1 чнати границе своје. У противном он постаје неразум.

'(пмислите једну куглу, чији је полупречник једнак поимргчпику земаљске кугле, а он износи четрдесет милиона ■тира. Границе разума су као зрно песка бачено у ту куглу, ни |о полупречник четрдесет милиона метара. Ето колики је •Мс 1 разума. И зато разум врло мало зна и само о ономе што Ш|п пи каже: то је тако, а ово није тако. Замислите ви једну ИИну у тој великој кугли. Наш разум зна колика је та тачка, ■Тмло је за границе разума недокучиво. Остало је за нас ■»гпп иепознатог, за који немамо ни чун, ни весла, ни једра, К1111 оворимо само о ономе што видимо ту крај обале.

I Али нам ипак разум Доста помаже. Један велики мислилац, ■иипм човек, који је живео у 17. веку, Блес Паскал је човек Н))и иикада није био дете, који је у шестој години пронашао ■цниотрију И незнајући да иста постоји. Он је изрекао дивну ригш> о разуму. Био је то разуман човек. Једног дана седећи ■од куће играо се цртајући на једној страни троугао а на Ш1\| кј СТрани хоризонталну линију. Преносио је сва три угла *Ш* троугла на ту хоризонталну линију. Кад му је отац дошао ЦуНи упитао га је шта ради. Он му је показао резултат његове Н1 рг: да збир углова у троуглу износи 180 степени.

I <)сим хидростатике и хидродинамике, аеростатике и аеро-Иинннмике, он је у својој четрнаестој години био члан мате-Ми I нчког института. Њему су из разних крајева земље слати ■Итгматички задатци на преглед. У својој 24. години у току Пдпс ноћи, када је имао зубобољу и главобољу, да би скренуо мш '1м са болова он проналази машину за рачунање. И тај л*ко чудесни геније, који је многе ствари осветљивао памећу

својом, у 24. години живота свога долази до закључка: да не треба да верује разуму своме, већ да упућује своје мисли на веру. Он је, хотећи да објасни границе разума, дао једну од најлепших мисли: „Човек је као трска, али трска која мисла Није потребно да се цела васиона наоружа да га уништи. Довољна је мала кап отрова. Али, кад би се цела васиона, упоредила са човеком, ипак је човек већи. Јер васиона не зна ништа о својој немоћи, а човек је свестан своје слабости. Императив људког разума јесте да објасни: одакле је дошао човек, где иде, зашто је дошао и зашто иде. Узалуд је човеку разум ако о том не мисли. Да би разум био разум он мора пре свега знати шта му је задато пре свега да мисли. Задатак је разума да мисли о човековој судбини, која се састоји у томе: да човек зна одакле је дошао и зашто је дошао, где иде и зашто иде. Остале мисли не спадају у судбину човека."

Разум, аакле, може да нам помогне али у границама. А границе разума су мале као зрно песка бачено у огромну куглу земаљску. Мимо тих граница је океан непознатог за који немамо ни чуна, ни весла, ни једра!

Према томе што не знаш, то верој^ Зато је вера поклон Божији роду људском.

26. децембра 1936. године слушао сам беседу владике Николаја у Краљеву у цркви. Држао је једну дивну беседу. Између осталог рекао је: „Данас наша црква слави наше угоднике, слави Свете Оце, људе који су пре Христа у Христа веровали, јер су духовним очима својим видели оно што долази. Данас се клања света црква тим Светим Оцима. А можеш им се и ти поклонити ако хоћеш. Ја ти говорим да црква света поштује Свете Оце зато што су веровали у Христа, пре Христа. А ти ни после Христа не верујеш у Њега. Можда ћеш рећи: па како да верујем кад не видим? Ован може тако да каже, јер је у њему рудиментарна свест. Али твоја вера треба да допре тамо где не може да допре твој разум. Буди као Свети Оци. И докле не допире разум твој, нека допире вера твоја. Вера твоја потребна је онде где нема разума."

Апостол Павле у својој првој посланици Коринћанима у 13 глави је написао дивне речи, које није могао човек да напише_:

„Ако све људске и анђеоске језике говорим а љуб"ави

рмнм. онда сам као звоно које звони и прапорац који звечи." „И ико имам пророштво и знам све тајне и сва знања... а Цупнми исмам, ништа сам." I „И ико све своје имање раздам сиромасима, а тело дам да се ■Кмже, а љубави немам, ништа ми не помаже." I Он ту не мисли на ону људску већ на Божанску љубав. купш мс завиди, љубав се не хвали, не надима се... све под-■и, 1-иему се радује" - осим злу. Радује се истини и правди. *У* тој истој Посланици апостол Павле каже: „А три су к'н< 1НМС ствари: вера, нада и љубав. И вере ће престати, и наде

■ мчтати, а љубави неће". И затим то објашњава: вера ће к(-| и 1 и као све оно што смо одбацили као одрасли, а у шта II исровали као деца. Тако и сада, гледамо кроз мутно м* но, али доћиће време када ћемо гледати лицем у лице и ■п тда неће требати. Гледаћемо као што гледа Он. Када будемо ммил! вера нам неће требати. А сазнаћемо када будемо Ц|м >м1'пили светом.

ВЈрств ли посматрали црва и лептира? Има код те живомн.ицс иише стадијума живота. Она живи као зрнце семена, *ш* гусеница, као ларва у чаури, као лептир. Ко би рекао да је *Ц* И1III животињица? Такви смо и ми. Час смо ситни и мали, ■«п |рнце семена лептировог, час пузимо као гусеница, час К|)у|емо да смо сахрањени на сва времена као ларва у чаури, |Чиг опет летимо као лептир. И док пузимо као гусеница, ■гурно је, да ћемо као и она, тако верујемо, једнога дана Влгтгги. Јер сигурно, ако би гусеница имала веру, то би била ■ри дп ће и она једнога дана полетети. А верујем да и у Шчшчином роду има таквих, који тврде да ће гусеница увек |М 1 и 1'и да пузи по грани дрвета.

I Тнкни смо и ми. Док пузимо као гусеница верујемо да ћемо || Д||<>1 дана летети као лептири. А једног дана када као леп-VИ|' иолетимо, тада нам већ вера неће бити потребна, јер ћемо «Н:11 н да летимо. Ту на примеру гусенице и лептира као да је Еш хтео да покаже човеку како му вера неће бити потребна РЦМДи када се буде гледао лице у лице. Тада ће наша вера бити ■РИмрнОСТ и ми ћемо је оставити. Али она нам треба сада.

■ Човск без вере је као инвалид, који сам себе прави ■иплидом. Он сам себе лишава неке своје моћи, у овом

случају вере. Не верује - дигао човек главу као празан клас и сматра да је то нека добит. Бољи је човек без руку, ногу и! очију, него онај без вере. Он истиче разум свој, а колико разум може постићи видели смо раније. Он сматра да је све у; оном што му само разум налаже. Али он несвесно ради против разума. Зар Паскал не каже да је најважнија ствар за: разум да мисли одакле је дошао, зашто је дошао и где иде.

Разум нам оправдава потребу вере и доказује нам да је човек без вере исто што и богаљ. Ко не верује чини свој разум неплодним и разорним. И у раду човек без вере долази само; до рушења, јер упада у таштину и гордост. Управо, недостатак вере је доказ да нема смирености, већ само гордости. Човек без вере горд је и охол. Срце гордељивца је паклена машина. Зато је разум у човеку без вере пустошан. А у човеку са вером плодоносан и плодотворан. Није истина да је човек који верује мало паметан. Он иде путем мудрости.

Велики мислилац Спенсер указао је једном приликом на једну истину када је рекао да човек који тежи да има што,! више знања, потсећа на човека који хоће да уреди своју кућу и купује намештај стално, остављајући увек за после да га у кући распореди. И једног дана када је решио најзад да тај намештај среди, он хоће да уђе у кућу и направи ред, али не може ни врата да отвори. Приморан је чак да један део ствари избаци напоље, да би могао остало да уреди. Таква је иста ствар са човеком који трпа знање али га не сређује. То је човек без мудрости.

А мудрост је изнад знања. Најлепше мисли долазе из срца а не из разума. Али из срца које верује и у коме Бог пребива. Према томе разум се оплодотворава срцем. Такав разум постаје као врт, диван и зелен и сочан и пун цвећа и пун живота и плода, а не сасушен као пустиња. Такав разум ствара само вера.

То могу да кажем из искуства, а то може да каже сваки човек који се труди да му срце буде како треба. Такав ће човек у разуму осетити чудне мисли које потичу из срца. Јер је срце стан у коме се човек састаје с Богом. Нигде се на другом месту они не састају. Може човек ићи у цркву колико хоће, може та црква бити велика и лепа, али се човек неће у

||>смим зидинама састати са Богом, него у срцу своме.

Па зашто се иде у цркву? Ја могу да ручам, могу да стаиујем на дрвету, могу да спавам на крову, али ја идем у собу да ручам и да спавам. Тако исто човек иде у цркву јер ту наилази Нн атмосферу која утиче на њега, ту наилази на молитвени дух којим је цркве испуњена, на нешто што веје на човека са 1'иих страна и свега га обухвата, тако да је сав обузет молитнсним осећањем и расположењем. Али све то не вреди ако Чоиек није, пре поласка у цркву, припремио срце своје као Мсто где ће се састати са Богом.

Вера нам је дата да оно што не можемо да омиришемо, Впипамо, видимо разумом својим, осетимо вером својом. Вера ипм је дата. То је царски поклон да увелича моћ нашу. Бунити IV против вере значи убогаљити себе. Како то бива да вера пресахне? Вера је чврсто очекивање царства небеског и она је као семе горушично, које као и све друго мора да се гаји да не Ои угинуло. Ако се не гаји, ако се не помаже вера ће усахнути, нестаће је.

1911. године Џон Мот, амерички професор универзитета, говорио је на београдском универзитету и одржао у току три дана три предавања. У свом последњем предавању између Госталог рекао је: „Кад сам био у Јапану видео сам дрво сасвим мало и закржљало, чучаво дрво; у Индији видео сам човека КОД кога је једна рука осушена; видео сам човека који је изгубио нид зато што је био стално у мраку; видео сам човека код кога Је изчезло потпуно чуло мириса, те никако мирисе не осећа, јер је живео у ваздуху пуном оштрог мириса. Видео сам како Втрофирају, усахњују, дарови које нам Бог даје ако их не вежбамо. И вера је дар Божији. И она се може вежбати, а и она може да пресахне. А када она пресахне, разум постаје пустин>а, разоран и рушилачки." И ето тога човека, који се је на једном месту у свом говору преварио да каже да ћемо „сви ми једнога дана стати пред лицем Господа", напали су га такозвани напредни слушаоци као највећег мрачњака и столицама насрнули на њега. А он је непомично стајао и чекао да га нападну. У том моменту су га одбранили слушаоци богословије и тако се извукао без озледа. Морао је зато да изађе на споредан излаз и оде до свог хотела. Не противи се вера

разуму. Али вера говори о стварима о којима разум нема ни појма.

Радио није данас никакво чудо, али да је неко тако нешто причао нашим претцима, да ћеш ти моћи да говориш овде а ја да те слушам у Африци, они не само да то неби веровали већ би те прогласили за лудог. У најбољу руку питали би се да ли је то могуће. Али ето то је данас сасвим позната ствар. Нико јој се више не чуди. Исто тако када сам био дечко од четрнаест година људи нису могли да лете и било је право чудо када су браћа Вајт прелетели простор од 100 метара на висини од 5 метара. А данас није никакво чудо што авиони превалјују толики пут и иду на толике висине. Али тада људи нису могли да схвате да је то могуће. То се противило њиховом разуму. Значи, знање које нам се даје нутем разума непотпуно је. Треба црпети знање у вери. Треба веровати, јер се веровање не противи искуству. Разум је као свест у црва који пузи, а вера као крила у лептира.

Навео сам вам пример мог пријатеља и познаника коме је Бог у једном тренутку изнео пред очи цео његов живот и на основу њега упозорио га колико је далеко од непосредног ошптења с Богом. Њему не треба више разум, кад је искусио. Он је искусио и његову веру, коју разумом нико не може напасти. Бога треба доживети. Чули сте кад се на Преће-освећеној Литургији пева: „Окусите Госпога и видите како је благ". А Давид-псалмопевац каже: „Речи Твоје слађе су од меда". То није никакво песничко претеривање за онога ко не изговара молитву механички, само уснама. За онога ко се искрено моли свака реч молитве пролази кроз срце и тек онда молитва постаје стварно слатка и слађа од меда.

Било је људи и светитеља који су у молитви могли да проведу по читаве дане и ноћи без спавања и без узимања икакве хране. И спавање и храну замењивала им је молитва, јер су осећали сласт молитве. Они су молитву обављали у једном специјалном душевном расположењу, у екстази, тј. када су се налазили у свету изван овога. Познати су Божији угодници који су по читаве дане и ноћи проводили клечећи, само на голом камену. А Јован Шангајски, угодник Божији, никад и не спава. Па ипак кад му човек лице погледа

помислио би да сваке ноћи по десет сати спава. Толико је светло и ведро и пуно неке топлоте и светлости.

Ето, то значи искуство. Човек, који њега има, нема потребе НИ за каквим знањем. То је искуство својина целог бића, својина целог човека. Оно што човеку нико не може ничим да [одузме. И човека који такво искуство има, нико не може да разувери.

IV

О ИЗВОРИМА САЗНАЊА ВЕРЕ

На прошлом часу ја сам говорио: да се вера не може да проповеда разумом, тј. не да не може да се проповеда, него дај разум није надлежан за проповедање и испитивање вере. Овакве ствари срећу се врло често и у људском животу. Има појединих органа, који имају своју одређену функцију. На пример: нос нам служи за осећање мириса, очи за вид, уши за слух. Не може се нос умешати у функцију чула вида. Ако би се то десило, онда би човек рекао: шта ћеш ми ту, ти ниси за; то надлежан. Ја те слушам само кад је реч о мирису. Ти немаш никакве везе са очима.

Исти је случај и са разумом. Он није надлежан за веру. То је ствар која га превазилази.

Један ј!ранцуски астроном, иначе по занимању свештеник, написао је много књига и био велики научник. У једној својој књизи он се нарочито бави тиме - шта ће бити с нама кад умремо? Ту он нарочито истиче како су наша сазнања преко чула врло релативна. На пример, чуло пипања - прст, сазнаје на тај начин што је њему одређено да прима известан број атомских титраја, и ми преко одређеног броја тих титраја, виб рација, имамо осећај додира. Исти такав случај је и са чулом слуха, само што је потребан још већи број тих титраја, да би ми то осетили као звук. Исто је тако и код чула мириса. И ту ' је потребан известан тачно одређени број титраја, па да ми то осетимо као мирис. За рад чула вида потребан је још већи број титраја.

Ако замислимо да испретурамо тај ред, па да чуло мириса , постане надлежно за оно зашта је надлежно чуло вида, тако : ако је чуло вида надлежно за вибрирање од 20-30000 у] секунди (тј. ако емисиона станица вида ради на тој дужини) и! ако одједном за ту емисиону станицу постане надлежно чуло ; слуха, које ради на таласима од 5-10000 титраја у секунди, онда би сијалица , уместо да светли, певала. У сред бела дана ми не би ништа видели, него би чули неку песму. И ако би хтели да видимо онда би морали да седимо за клавир и да *1* свирамо. А уместо лампе да светли музика!

Овим сам хтео да кажем колика су наша знања релативна и колико не откривају истину. То зависи од чула, која су распоређена онако како јесу. Али, један преокрет би учинио да и тице и песму њихову ми не бисмо чули као песму, као звук, већ би видели као светлост. Ето, она пева између 5 и 20000 | итраја у секунди и ми то чујемо као песму. Али ако не би вримило ухо него око ми не би чули песму већ би видели светлоет. Срећом то не зависи од нас, него је то Бог одредио. Али то је доказ колико је наше знање релативно. Из овога изводимо следећи закључак: да за ствари вере разум није надлежпк. Он је то, само у случају, ако нам наша вера говори нешто што је у границама разума. Такве ствари се могу измерити: ■Нлиграмом или грамом, метром, ампером или другим мерама. Изнад те границе разум је ненадлежан.

На прошлом часу ја сам се потрудио да вам прикажем то, да се не би десило вама оно што се десило мени у ваше доба. Хтео сам да идем за Христом. Обожавао сам Христа. Хтео 1ИМ да га следим, али се томе мој разум успротивио. И то је ишло тако све донде док нисам дошао до сазнања: да разум није надлежан за то, већ срце. Тек тада сам ја смело пошао за Христом.

Нека се нико од вас не плаши, да ако пође путем вере а не учме разум већ срце, да ће постати глуп или да ће његов разум шкржљати. Напротив, ако човек пође тим путем његов ће се разум ширити и добити невероватну снагу. Ово тврдим, не спмо на основу свог личног искуства, већ и искуства других л.уди. Разум у том случају потсећа на градину, коју увек вода панаја и која је увек у снази. Не само да ћете добити орган иере, већће вам се и разумпробудити, бити плоднији и бољи.

Целокупно моје предавање има за циљ: ПРВО, да вам прикаже да разум није надлежан за питања вере и да се разум ис Противи вери и ДРУГО, не само да нема опасности да ћете иостати мање паметни, него је сигурно да ћете постати мудри. Можда ћете имати мање знања, али имаћете више мудрости. Л пут мудрости је пут вере.

То је био циљ мога предавања. И све што сам рекао имало Је за циљ да те две ствари утврдим у вама. А сада да прогоноримо нешто о изворима сазнања вере.

Вера има више извора сазнања. Први извор је историја, и1 то свештена историја. То нису писали људи, јер да су то они писали било би у границама људског разума. Тоје онајј непосредни, натприродни извор или откровење. То је дршло у облику откровења од некога вишег. А због тога што је откровење записано у Старом и Новом Завету, познање Старог и Новог Завета је важно за верски живот. То су књиге, које нису писали обични људи, него је дошло озго. Писали су их људи надахнути Духом Светим.

У књизи Постања говори се о стварању света. Ту је једна мала ствар. Ви знате да у тој књизи стоји да је Бог првог дана створио светлост а тек четвртог дана: сунце, месец и звезде. И баш ову ствар узимали су као најјачи доказ они, који су хтели да побију истинитост онога што тамо стоји. Мислило се да је сунце једини извор светлости. Али ту су људи данас умукли. Научно је данас доказано да постоји још пуно других светлости осим сунчане. Да је ова књига писана по људском разуму у њој не би могле да стоје овакве речи. Да су је људи писали, они би рекли да је Бог створио прво сунце па тек онда остало. И Мојсије је био просечан човек, и да је писао по свом разуму и он би ставио тако; међутим, књига је писана не разумом већ откровењем. Он је писао све то по надахнућу. Кад би то писао Мојсије само по свом разуму и тврдио да је Бог створио пре сунца светлост, он би казао самом себи: чекај, шта то шппеш? Али он све то пише без дрхтања. Пише у доба кад се светлост није одвајала од сунца. То је доказ да је Мојсије није пцсао по разуму, него по откровењу. Јер да је писао по разуму и он би прихватио схватање ондашњих људи: да осим сунчеве светлости нема друге светлости.

Ако ствари нису писане по људском разуму, онда се и не могу мерити људским разумом. ,

Први извор је историја и откровење, које је ту дато. Али све није записано. Било је извесних ствари, које су се предавале. И то предање је један извор верских сазнања. Само немојте мислити, да је то предање непоуздано и колебљиво. Да је оно тачно имамо доказа у историји цркве, која једина садржи предање у себи из ранијих времена и предаје га без измене до данас.

Природни извор верског сазнања је наш разум. И он нам помаже да веру схватимо. Људи су пре откровења закључцима разума долазили близу до извора вере. Посматрање света и закључци о ономе што наше очи виде упућује нас да дођемо до врата извора вере. Разум нам не може отворити та врата. Посматрајући видљиву природу и чуда која нам та природа открива, као и закључци нашега разума, долазимо до уверења: да сав тај поредак у природи није случајан. Да иза тог поретка има закона, а иза закона стоји његов Законодавац. Закон је у тесној вези са законодавцем. И кад неко каже закон, он једновремено каже и законодавац.

Размишљајући, ми разумом нашим долазимо до врата сазнања. Али натприродну и надразумну садржину вере разум нам не даје. Он нам само говори: да тамо мора бити нешто.

Француски владика и писац Фенелон у једном свом делу пише: „Замислите да сте дошли на једно пусто острво. Обишли сте га, испитали, али нигде нисте нашли човека. Међутим, на острву сте наишли на парк са стазама, на колибе и палате. Ко би од вас после тога могао да каже да на овом острву није било човека. Није потребно да човека видимо па да утврдимо да је он био овде. На основу дела руку људских, која су остала да сведоче о човеку, ми разумом својим долазимо до закључка: да је ту био човек. Нама то нико не треба да каже. По извесним знацима можемо чак да утрдимо кад је тај човек отишао са овог острва. Улазимо у собу и налазимо шољу млаког чаја. На основу тога ми доносимо закључак, да је ту човек морао да буде пре десет или петнаест минута."

Може неко да каже да је стража била постављена на свим улазима од пре два дана, и да у том времену ниједно лице није ушло у зграду нити изипшо из ње. Ти им реци слободно: да су слаби стражари, и да млак чај сведочи да је ту био човек пре десет. до петнаест минута, који је или изашао, или се ту негде склонио. Јер нико не може да нам тврди да је тај чај остао млак иако се кувао пре два дана.

Човек долазећи на свет сличан је човеку, који је дошао на пусто острво. И он наилази на ствари, које указују на то, да је неко биће већ ту било присутно, и да је оно и сада негде ту али се не види. Човек га не види. Али поредак који ту постоји, у

природи, у свету, око човека је један план и једна воља по којој је тај поредак створен доказују да је у питању једно биће, да оно постоји и да се налази ту негде. Што Га човек не види то није Његова кривица, већ човековог органа којим треба да Га види. Разум човеков каже му да је Он ту и да све ради по једном плану. И ово што наше очи виде и наш разум закључује доказује нам да постоји неко биће, које ради по неком плану, али Га ја не могу открити. Разум ме доводи до закључка >да треба да верујем кроз трагове да постоји извесно биће, у чијим су плановима изграђени поретци у природи, и по чијој се вољи све ово дешава.

Ово је такозвани природни начин верског сазнања, за разлику од надприродног сазнања. Предање и Свето Писмо су натприродни извори сазнања верског, јер до њих смо дошли на натприродан начин, они су нам откривени кроз разне људе: пророке, апосжзле и светитеље. А све друго је природни извор верског сазнања, јер помоћу сопственог разума долазимо до вере и сазнања о њој. Јер помоћу разума долазимо до њеног извора.

Као кад би неко видео неки лепи поточић,-па решио да иде уз воду ка извору. Па ишао тако уз воду, све даље и даље, и најзад дошао до самог извора. Али не баш до оног места на земљи где вода избија, јер до њега не може доћи пошто је на једној високој неприступачној стени, већ само до њеног подножја где вода пада. И никако не може да се попне горе. То му разум његов говори. Он зна да она горе извире, јер увиђа да друкчије не може бити. То му разум говори, али он није довољан и ту долази вера. Човек тај верује да вода горе извире. На овом месту где разум његов престаје да зна, почиње његова вера. Човек ту почиње да верује да је једино могуће да вода горе извире. Човек је разумом дошао до извора, до испод стене. На стену га пење његова вера и открива му извор. Јер она ту каже: немој да се мучиш и пењеш на ту стену да утврдиш извор. Он је такав и такав. Разум долази до извора вере, а одатле даље долази откровење.

Тај природни извор верског сазнања, разум, није за одбацивање. Он нас доводи до предела самог извора и помаже нам да дођемо до тог сазнања. Сетите се само оног Фенолоновог

пустог острва или шоље млаког чаја у оној кући. Ми ту разумом долазимо до закључка да је на острву у оној кући био пре извесног времена човек. И тек што је отишао. Он је био ту. То је јасно и свако може то да утврди. И зато је бесмислено да ми неко казе да то није тачно.

Разум нам открива Бога и Његову моћ. У Светом Писму на једном месту стоји: „Зар онај који је око направио не види; или онај који је ухо направио не чује?" То су дивни аргументи. Ако човек узме и посматра око, као инструменат људски, да види његову грађу и испита начин на који човек види; човек може да дође до закључка и да увиди колико је мали. Зар Онај који је саградио један тако компликован интрументат људски, око, не може да види? Зар ти да видиш, а Он да не види. Исти је случај и са ухом, диван инструменат. И он је дат човеку од Некога, који га је имао пре човека. Правило гласи: „Ко нешто нема, не може ни другом дати." То је закон. Дакле и човек је добио око и уши од Некога, који их је имао пре човека. И кад су твоје очи и уши тако дивни мали инструменти, какви су тек у Онога који их је дао човеку?

Око је тако прецизан инструменат, да кад би било сграђено тако да је отвор зенице само неколико милиметара лево или десно, лик не би падао где треба и не би било слике. Око је тако прецизан инструменат да њиме ми видимо све три димензије, видимо боје, видимо кад је нешто близу или далеко. Кад је око и ухо тако савршено дато човеку, како ли тек чује и види Онај по чијем су плану човека изграђивали?! Замисли ти да Он треба теби да да да омиришеш, а Он не може да омирише. Теби да да да видиш, а Он сам не види! Одакле теби око ако га Он нема? Одакле теби живот, ако Он нема живота? Ти живиш, а Он да не живи. Када се овако питање постави материјалистичким научницима, људима материјалистичких схватања,.они обично кажу када желе да избегну прави одговор: „Ко каже да је живот икада створен? Живот је без краја и почетка. Јер ако је Бог без почетка онда је и живот без почетка."

У законима органским има таквих чуда каквих нема у Јеванђељу. Човек чита чудо у Јеванђељу и каже да би веровао у то чудо, кад би се оно сада десило, пред његовим очима. Такви људи не виде да се свуда око њих, и где год се окрену,

одигравају чуда.

Ево једног чуда. Десило се мени једном приликом да сам се огледао у огледалу. Запазим неке црне пруге на беоњачи.Озбиљно сам се био забринуо, јер нисам знао од куда оне и због чега. Одем зато код једног очног лекара и упитам га какве су то пруге и одкуда оне? Он ми одговори: „Те пруге које су се појавиле на Вашој беоњачи су једно природно чудо. Оне су се појавиле као нови крвни судови. Постојећи крвни судови не могу да задовоље саобраћај крви у оку, и зато појава нових судова. И зато се на Вашој беоњачи стварају привремене пруге за отицање крви." Упитах га онда зашто се оне јављају. А он ми одговори: „На ваше око, на беоњачу његову, пао је изненада некакав опасан микроб, који је ту нашао једно место да свије своје гнездо и да почне са разарањем ткива. Али оно место, на које је он пао, одмах највећом брзином јавља, о његовом доласкзи у центар. То место јавља да неко тамо копа и разара. Центар одмах увиђа да онолико крви колико је до тада било ишло није сада довољно, за ову нову опасност. И тада почињу да се јављају пруге да би се омогућило веће снабдевање крви угроженом месту на беоњачи. .Ове пруге иду у зиг-заг и пролазног су карактера. Трајаће само донде док.се не оконча битка са оним микробом. Када буде уништен или избачен онда ће нестати ових пруга."

Упитам ја њега: како је све то могуће, и кажем му како дође човеку да се прекрсти, када то чује. А он ми одговори: „Ко верује нека се прекрсти." Упитам га ја тада: „Зар Ви не верујете? Зар Вас не побуђују таква чуда на веру? Човеково биће је пуно таквих догађаја, а човек их није уопште свестан. У човеку се догађа свакога часа нешто што би за разум било највеће чудо, па ипак човек није свестан. Зар се у томе не огледа да за нас ради нека друга воља, која Нзгледа да је изван нас јер је много већа него што би у нама могла да се смести, па ипак је у нама?" Упитам га ја тада како се води та борба. Наравно да ме је заинтересовало оно што је причао о пругама. И он настави: „Кад на Ваше око нападне микроб, прва одбрана су сузе. Сузе су најчистија вода, чистија не може бити. Оне обливају око и обично успевају да сперу страно тело. Обично је да су оне саме довољне да се оно уклони. Зато оне

и постоје. Не зато да би плакали. То је само акомодација људска. Али ако дође опасан налет, да се непријатељ учврсти, иаше тело је приморано да врпш против напад. Долази кратко наређење: да се на одређено место пошаље концентрација снага. Која је то снага? Крв, и у њој бела и црвена крвна зрнца. У крви су борци и идентатура. Борци су бела крвна чрнца, а црвена су идентатура. Белих има мање али су већа. Крећу се као амебе, шире се и скупљају и тако се полако мичу и крећу. Кад наиђу на непријатеља рашире се, обухвате га, скупе се око њега, шчепају га и униште. То је врло пожртвована војска. Наше тело онда излучује те мртве и изгинуле борце у виду гноја напоље. Гној који се избацује није ништа друго него мртва војска нашег тела и уништени непријатељ. Наше тело све то избацује, јер би опасно било да се разлије по целом телу. Зато се то све скупља на једном месту и на било који начин се избаци из тела: или путем чира или операције. Али за одбрану угроженог места нису довољни само они путеви који постоје, јер ка угроженом месту мора да иде више војске.(Појави ли се на пример већа група партизана код једног места, приморани смо да тамо упутимо веће снаге). Због тога се граде нови путеви, да би војска што пре стигла тамо. И ти путеви нису у самој дубини ока, него на површини, и зато их видимо као црвене пруге."

Ето децо моја, сад ви кажите мени кад вам причам шта ми је један лекар рекао, који није веровао и који је тврдио да све иде аутоматски: да ли .ми познајемо своје тело? Не познајемо своје тело а хоћемо да упознамо утробу небеску. Веома си храбар ако тврдиш да све знаш. Не знаш најважније ствари. И те ствари не можеш сазнати разумом својим, већ путем разних верских сазнања.

Верско искуство је најскупоценији извор људског сазнања. Већ сам о једном таквом случају једног мог пријатеља говорио. Он је лично искусио верско сазнање, и није потребно да га искуси нити путем разума нити путем натприродног откровења. Он је сам то искусио. Њему сам Бог говори или анђео Божији: Бедниче, погледај се! И затим, пред његове очи долази откровење грехова његових. После свега овога он није имао потребу да се осећа безгрешним. Греси су пред њим

истресени као из вреће и он их је видео све.

Искуства могу бити чисто индивидуална (тј. појединаца) и колективна. Колективно искуство је када сви ми заједно доживимо нешто, осведочимо се у нешто, и потврдимо веру. То су опште позната чуда, која се дешавају и данас.

У природне изворе верског сазнања долази не само постанак света, него и постанак самога човека. Ако човек испитује самога себе интроспекцијом, не само тело своје него и душу, он наилази на небесне појаве, које се не могу објаснити, већ помоћу разума човек кроз те појаве долази до Бога. Тако је, на пример, човечија савест. Опште је позната ствар да нема човека без савести, већ га може бити са успаваном савешћу. Сетимо се овде приче о Јаировој кћери. Долази Господ Исус да исцели ову девојку и затиче у дворишту жене тужалице, које су дошле ту да наричу над умрлом девојком. Кад ЈХ је Христос упитао: где је девојка? Оне су му одговориле: она је мртва. А Христос им каже: „Не, она није мртва - она самр спава." Тако је исто и са човечијом савешћу. Нема човека без савести, већ само са успаваном савешћу.

Човек може да успава своју савест вештачким путем, путем коцкања и страстима. Ту постоји механичка потреба да се савест успава. Када човек пијанчи и коцка се, његова му савест говори непрестано: 'Шта то радиш? Буди човек! и.т.д.' Да би избегао те приговоре савести своје човек је онда успављује опојним сретствима, као што су разне страсти и механички хемијским средствима: наркозом, пијанством, опијумом, хашишом. Човек се успављује, и за време пијанства његова савест спава и не може да му говори. Али она спава; није умрла. Када се човек истрезни савест почиње да говори јачим гласом: „Буди човек! Шта радиш? Освести се!" Човек на те њене приговоре реагује на разне начине. Неко се каје сам пред собом или пред другима. Или пак настоји упорно да своју савест и даље не чује, да је успава; али она још упорније наставља са својим примедбама. Такав човек тражи друштво да не би остаа сам са собом и с Богом. Онај ко не може да остане сам са собом доказ је да је савест његова нечиста. А човек има потребе да остане сам са собом и Богом, то требе да буде храна човекова.

Али човек са немирном савешћу не може да остане сам. Он бежи у друштво коцкара, пијаница, иде међу жене и подаје се разним пороцима. Савест таквог човека је много поремећена. Чим човек остане сам, она као авет излази испод покривача и говори му: „Шта радиш човече са собом? Шта то чиниш?» И у колико један човек хоће своју савест да успава што више то се она јавља све јача и жалоснија. Она је као неко друго ЈА. Она мени говори да будем добар, и ако то нисам онда је она као тиха вода што рони брег зла у нама.

И не само да је савест једна појава до које човек долази интроспекцијом. Интроспективним испитивањем људске дубине човек наилази и на жељу за бесмртним животом. Нема у човеку жеље за смрћу. Напротив, у њему се јавља жудња за животом, за бескрајним животом. Постоји страх од смрти, а не страх од живота. Како би могла да у нама постоји та жеља за вечним животом, ако она не би имала разлога изван нас.

Владика Николај је у једној својој беседи рекао: „Нама многи људи говоре: 'гле, ви верујете у мрак, јер тежите за вечним животом.' Ми њима можемо одговорити: ви верујете у мрак, јер верујете да је живот само једна варница у мраку; а ми кажемо да је живот једна дуга светла линија. Ви верујете у мрак, јер кажете да идете у гроб где се распадате на саставне елементе и од вас нема ништа. Све оде у нирвану. Ви верујете у мрак (наставља даље владика Николај), ја верујем да Онај ко ми даде жеђ, даде ми и воду. Онај који ми даде глад, даде ми и хлеб да утолим глад. А ко ми даде жељу, даће ми и сретства да ту жељу и испуним. Човекова жеља за животом је једина која на изглед нема сретстава да се испуни. Кад би то било тако, кад би та човекова жеља била једина жеља за коју нема начина да се испуни, онда онај који ју је дао је највећи крвник. Дао му жељу, у сваком човеку она живи, а није му оставио начин да се испуни. Тај који му је такву жељу дао био би онда највећи злотвор човеку. Јер замислите дао жељу, усадио је у човеку, а није му омогућио да се она испуни. То вам је као кад неко хоће свињу да намами у обор, па јој баца зрно по зрно кукуруза, и чим она уђе а он цап и затвори је. Исто тако би било и са човеком."

Јер оне мале жеље које у човеку постоје могу да се задо-

воље. И кад човек пође њиховим трагом, кад види да му се жеље могу да остваре, па почне да живи оном својом жељом за животом и одједном она не може да се испуни. Одједном нема оправдања тој жељи. Она је неиспуњива и он се нађе пред провалијом. У том случају видимо Бога, као великог непријатеља људског, као биће које мрзи род људски.

Али стварно то није тако. Бог не може бити крвник. Он није непријатељ рода људског. Он није биће које мрзи род људски. Ако је дао човеку жељу за животом вечним, онда је сигурно да и вечни живот постоји.

У човеку се налазе: савест, истина, љубав и чистота. Али човек није извор тога. Као што је месец само отсјај сунчеве светлости, тако и човек поседује све особине које су отсјај особина бића Божијег. Ни човекова тежња за вечним животом није производ самога човека, нешто оригинално његово, већ је«амо отсјај бсмртности бића Божијег.

Мало пре, када сам говорио о искуственом сазнању, пропустио сам да вам кажем извесне ствари. Да то сада мало допунимо.

Рекли смо да је трећи начин за верско сазнање, непосредно индивидуално и колективно верско искуство. говорио сам о књизи, чији писац из скромности није хтео да је потпише, али се мисли да је то писао Тома Кемпијски. То је најлешпа књига на свету, после Светог Писма. Ту је изнето верско искуство ватрене и Богу одане душе. На једном месту у тој књизи писац који је сигурно лично искусио и осетио Бога каже: „Нека сви ћуте Боже, нека сви ћуте само Ти говори. Нећу да слушам ни апостоле, ни свештенике, ни цркву. Никога нећу да слушам осим Тебе." Да тако нешто каже могуће је и дозвољено само човеку, који је овај живот обелоданио у Христу. То може да каже само онај, који је дошао до таквог савршенства, да из шега говори сам Бог. Неће човек посредну месечеву светлост, него хоће директну сунчеву светлост.

Цил> свакога човека треба да буде савршен до тог ступња, да му нису потребни посредници у ошптењу с Богом. Да не слушамо слуге Господње, него директно Господа. Да би вам то објаснио што боље послужићу се са једном сликом.

Замислите краљев двор и у њему Краљ. Ти обилазиш око

двора и хтео би да уђеш у двор и да разговараш са Крал.см. Али да би дошао до Краља ти мораш најпре да дођеш до етражара, затим код командира страже, онда код лакеја, иа код писара, код секретара, код саветника, код министра двора, затим да уђеш у пријавно оделење и тек онда можеш да говориш с Краљем. Али са Крал>ем неће сви говорити. Неко ће бити срећан да је видео краљеву стражу. Неко је прошао поред Страже и отишао код командира страже и замолио овога да се заузме за његову ствар. Неко је опет отишао даље и замолио лакеја. Неко је за ступањ више, до онога кроз чије руке прође све што се пише и преписује. Неко је чак до Министра дошао. Замислите колики је то успех: дошао човек чак до министра. А неки тек успео да дође до самог Краља, да га Краљ прими у аудијенцију, која је трајала читавих пет минута. И шта ти онда имаш њему да причаш како је код Краља? Он је лично искусио и њему не треба да говориш. Прође после поред стражара и не погледа га. Некога је Краљ задржао у аудијенцији читав један сат, некога читав дан, некога је позвао на ручак, а некоме је пак наредио да се потпуно насели у двор и да му се сваки дан јавља. То су разни степени до којих човек може доспети. Исто је тако и у Божанској хијерархији. Само су можда друга мерила. Неко долази у лакованим ципелама, па га избаце. Неко дође у дроњпима па га приме. А има и таквих, који дођу у дроњцима па га на лопати избаце. Све ово зависи од **стан»1** срца.

А слика са двором, коју сам вам дао, помаже само да лакше схватимо то. И сад Тома Кемпијски каже:[„Нека сви **ћутв** Боже, нека сви ћуте само Ти говори." Ко би то смео да кажс оној хијерархији која је у близини Краља. Једино онај, који са Краљем много добро стоји. Јер онај који је тек до лакеја дошао, или до оног писара, не сме да каже: нека сви ћуте, јер ће тиме да увреди све између себе и Краља, па ће му они моћи врло лако да онемогуће даље пењање. Мало је таквих, кажем, који би то смели да кажу. Е, а Тома Кемпијски је један од тих, који је дошао до таквог савршенства, да може да каже: **„Нека** сви ћуте Боже, нека сви ћуте само Ти говори." Ја вам ово говорим да нико од вас не би помислио да каже и говори тако и да би видели докле искуство може да доведе једног човека. Докле оно може да дође, до кога степена! Он је осетио непосредну

везу са Богом и ништа му више не треба. Никакви други докази и разлози му нису потребни. Али ми други нисмо такви.

Не морају сви људи, нити могу, да иду овим путем. Неко може целог свог века да обиграва око двора и да га Краљ никада не види. Неко ће имати срећу да га види у пролазу, кад је излазио аутомобилом из двора. Неко, опет, да разговара са људима који су близу Краља, који са њим живе у додиру. Он има извесно искуство, иако непотпуно. За њега је већ то догађај што је могао са тим људима да разговара и да се преко њих препоручи. Кажем вам разни су степени искуства, које поједини људи могу у том погледу да стекну.

А лично верско искуство неопходно је потребно за верски живот. Верски живот се не састоји само у знању и познавању Светог Писма, обреда и предања, иако је то за верски живот потребно. Верски живот се састоји у личном сазнању и искуству. Не*може бити верског живота само у развијању знања и сазнања о вери, само на основу разума. Ако нема личног искуства, ништа му не вреди. Оно је потребно за верски живот. Ко тога нема, може да сматра да је много згрешио, ако се не труди да га стекне. Биће бачен у плач и шкргут зуба, тамо где се само то чује и види. Јер Бог је дао човеку дарове помоћу којих може да Му приђе. Бог му је дао могућност, дао му је таланте, оне таланте које човек треба само да искористи. А човек их закопао. Не само да није покушао да их искористи, него их је чак и закопао. То је неизмеран грех против Духа Светога. То је хула. Такав ће бити бачен тамо где је плач и шкргут зуба.

Бог је велики домаћин. Као што сваки домаћин, и онај најмањи и онај највећи, води рачуна о томе шта коме даје, тако и Бог води рачуна о томе шта је Он човеку дао. И тешко човеку који таланте које му је Бог дао не искористи већ их закопа. Проћиће као слуга, који је таланте закопао па му Господ рече: „Иди од мене проклети у огањ вечни!" - када је слуга одговорио да није искористио таланте, већ да их је чак и закопао. Овај трећи извор сазнања најважнији је и најнепосреднији. Јер све је друго туђе искуство. Нашем искуству неко може да нађе приговор; али оно је наше. Ако њега не стекнемо у току свога живота, можемо слободно да

кажемо на крају да смо прођердали живот.

Ја могу још да разумем човека Индијца, који се родио у Индији и његов небрижни однос према животу. Јер, по индијском схватању, човек је позван на животни испит небројено пута. И позива све дотле док га не положи. Може да падне; једанпут, двапут, и небројено пута, сигуран да ће бити призван све дотле док га не положи. А како то они замишљају? Роди се човек као травка и живи тако одређено време и поло-жи испит. Онда се роди као црв. А црв је већ више биће и положи и тај испит. Па се онда рецимо роди као рак, а рак је више биће од црва, живи и не положи испит, него падне, и врати се да живи као амеба. А он одједном кад је положио испит као амеба роди се као слон. И најзад, ако је живео како треба и положио испит, роди се као човек. И живи он тако као парија и ако положи испит за накнаду се роди као брамин. А то је највиша врста људи код Индијанаца. Али деси се да у животу не положи испит јер је погрешио, он се онда по други пут рађа као мајмун. И тако по схватању Индијанаца човек се рађа небројено пута, све док не постигне савршенство и док самим тим не престане потреба да се више рађа.

И сад, ја могу да разумем Индијца, који смалра да не треба да води рачуна како ће живети и шта ће у животу радити, јер ако падне родиће се као змија, па опет као цар, мудрац или светац. То индијска вера може да допусти. Код ње важи начело: ако паднеш имаш времена да се поправиш касније. Немој да журиш, има када.

А ми верујемо да се човек рађа једанпут; и словима -једанпут, и писмено - једанпут. Човек само једанпут долази на свет и полаже испит. А то је сасвим нешто дуго. Друга је ствар ако има да полаже само једанпут, а друга ако му се та могућност пружа више пута.

Такво је наше веровање. Ако положиш - одлично; ако не положиш - свршено је. Онда не могу да разумем онога који се родио као хришћанин па живи као Индус и верује да ће више пута да полаже. Ако си хришћанин, знај да верујеш у једну врло строгу веру. Веру у којој се полаже само један испит. Ако га положиш добро је; ако не положиш готово је, могућност је пропуштена, прилика је изгубљена. Ја не разумем човека који верује у Христову веру а живи као

Индус. Нема избора, а нема ни времена. Ако положиш -положио си; ако не - пао си! А ти незнаш кад ћеш на испит. Ти незнаш кад ћес бити позван да полажеш, па да се за то припремиш. Можеш бити позват када ти буде 22 године, а можеш када ти буде један дан. Незнаш када ћеш бити позван. И дан дође, а ти неспреман. Позову те и прозову, а ти се ниси спремио и прилика је пропуштена, пао си. Нећеш више никада имати могућности. Једину си могућност пропустио. Ако позову Милана Јанковића да полаже, па не положи или се не одазове, готово је. Прилика која се зове Милан Јанковић пропуштена је за увек. Ја се зовем Димитрије Љотић, па сам једна могућност. И сваки је човек једна могућност. Ако не положи прилика је пропуштена, могућност је изгубљена. И онда човек прође као дим, ветар, ништа не остане, само дим и ветар.

Зато ја не рцзумем човека, који је тако небрижљив и који тако мало мисли на испит. То су највеће истине које су нам дате одозго и треба да се личним животом потруде. Не могу да разумем човека, који стално обиграва и пролази поред краљевог дворца и да не само да не покушава,да уђе, него чак ни до разводника страже неће да се потруди да дође. Ни до стражара чак, а камо ли до оних одаја и личности које су у двору.

Посматрајући људе ја сам се увек чудио једној ствари. Посматрао сам у Смедереву како је дошао сељак до среског начелника, па још са улаза скида шубару. Пажљиво је смешта у рукама да не би пала у очи. Погурио се пред вратима, и то кога, среског начелника. Па ако зна да начелник хоће да прими нешто као поклон, он донесе неко пиле или погачу и преда начелниковој госпођи. Узгред јој каже: „Кажи, Бога ти госпоја, да је ово донео тај и тај из тога и тога села." И то све као из љубави и пажње. Па помисли још у себи: пази, па и овај пандур може да ми помогне. Дај и са њим да ухватим везу. Приђе му и поразговара с њим, али се све плашио да му овај не направи какву сметњу код начелника. А то је све само због начелника, због малог државног чиновника, који данас може да буде овде а сутра тамо, а можда и на робији ако направи какву глупост. Једноставно човек воли да буде у добром односу са човеком који има власт.

Када се човек интересује да добије наклоност Краља или среског начелника, како се онда неће интересовати да добије наклоност Онога, који је све створио и који све држи у Својим рукама. Човек хоће лично да види Краља, хоће да се умилостиви среском начелнику, а не тиче га се да искуси лично Бога, да Га осети. Може ли да га се то не тиче? Може ли да се труди да добије наклоност Краљеву, или среског начелника, а да заборави да прво добије наклоност Онога, чији је слуга он и чије су слуге и Краљ и сресни начелник.

Ми смо у примеру Краља и среског начелника видели колика је важност личног искуства. У колико човек има више личног искуства, у толико је непосредније у вези са Краљем и среским начелником, у толико је он ближи њиховим вратима. Исти је случај и са Господом Богом. Ако човек има личног искуства, ако је Бога лично доживео, у том случају њему су врата отворена и он је много ближи вратима.

Човек може чекати када ће бити примљен код Краља у аудијенцију. Медјутим, човек незна када ће га Бог позвати.

Да претставимо у фигури човека који је свестан значаја вер~ ског искуства, а он не настоји да добије то верско искуство. Претстављено у фигури то би изгледало овако: седи човек крај стакла и једе неко слатко јело, слади се. Ја пролазим поред стакла, видим да се он слади, свестан сам да се ја не сладим, али не покушавам уопште да дођем и ја ту и да се сладим. Причају ми људи за некога да једе Христова јела, слађа од меда, и ја кажем да верујем, али не настојим да дођем да и ја окусим та јела.

Ми смо сви крштени, верујемо у Бога, и када би нам неко рекао да нисмо хришћани, ми би се с њим посвађали и врло лако и побили. Али знај да ниси хришћанин, ако немаш верског искуства. Ти то верско искуство мораш стећи. Ако не покушаш да га стекнеш, личиш на оног човека који пролазећи поред стакла види човека који се слади, а сам не покушава да приђе и да се и он слади. Верско искуство се стиче нарочитим животом. Оно се стиче животом, који не стоји у супротности са Божијим законима. Као што је месечева светлост отсјај сунчеве светлости, тако и онај који хоће да буде прави хршнћанин, који хоће да има верско искуство, треба да буде отсјај Божије светлости. Мора тај човек да поседује све

оне особине које има Бог. Наглашавам ово све, јер ако човек треба да испуњава десет Божијих заповести а он испуњава само две, то је негативан начин верског искуства и не даје ништа позитивно. Такво верско искуство даје само негативне ствари. *ШШ.*

Узмимо случај младића, који долази Исусу Христу и пита Га: „Како ћу да постанем савршен?" А Христос му каже да чини то и то. Младић Му одговори да је све то чинио из раног детињства, тако да се осећа да није учинио никакво зло. Али није довољно само то да не чини зла, него треба чинити и добра. Младић осећа да то није довољно и пита Христа шта му још треба чинити да би добио живот вечни? А Христос му одговара: „Продај све што имаш и раздај сиротињи и пођи замном." Ово је последњи степен који треба извршити па да се добије живот вечни. Младић оде жалостан; јер на једној страни бијаше живдг вечни, а на другој имање његово, и он изабра ово друго.

Није с једне стране прекршио закон, али је толико био привезан за земљу, да није могао да је се одрекне и да испуни тај последњи услов за ступање у царство Божије. Господ му лепо каже: „Продај све, па пођи замном." Али он оде без речи, јер му је срце везано за материјална добра, којих се не може одрећи, чак када је у питању и Господ.

Није довољно као што је овај младић радио: да се не чине само рђава дела. Тражи се још нешто више, нешто што стоји изнад тога. Замислите колико је тај човек бољи од нас. Он сме да каже, да није учинио никакво зло, а ми не би смели ни то да кажемо. Он је испунио све заповести и тражио је пут савршенства, а ми смо још далеко, далеко испод њега.

Човек лично искуство стиче непрестаним стајањем пред лицем Божијим. Човек који се труди да своје лице дуже и више држи пред лицем Божијим, а да свакога тренутка гледа себе као да је пред лицем Божијим, тај човек може да живи тако као што би живео кад би стварно био код Бога. Морао би своје речи и поступке бира онако као што их бира онај, који се спрема да разговара са Краљем или среским начелником. Човек, који духовном вежбом успе да себе држи што више, а по,могућству и стално, у присуству величина Божијих, долази у све већу могућност стицања личног духовног искуства. Јер,

када човек хоће да изађе пред Бога, он мора себе да држи у чистоти, да проповеда истину, да буде смирен и да проповеда љубав. Сваки човек који хоће да стоји пред лицем Божијим мора да негује ове четири особине, јер Онај пред којим хоће да стоји је савршено смирен, истинит, чист и испуњен љубављу. Како ћеш Му бити у близини, ако не чиниш да личиш на Њега? Како Он може да буде смирен, а ти горд. Он да буде чист, а ти прљав. Он да говори истину, а ти лаж; да Он буде испуњен љубављу, а ти мржњом?

У човеку постоји једна тежња за благогласијем. Да би вам ово објаснио послужићу се справом, која се зове дијагазон. То је један инструменат, кад, на пример, стојимо поред клавира и кажемо неку реч, онда ће у клавиру да се затресе она жица којој одговара висина нашег гласа. Тако вам је и са дијагазоном. Обично диригент у цркви има њега, па кад свештеник престане са читањем он ослухне на њему висину свештениковог гласа и даје својим певачима да њом почну своју песму. Тако кажемо да постоји благогласије. Да је наш глас и брујање оне жице у клавиру благогласно, да су глас свештеника и гласови певача у благогласију. Емисија нашег гласа изазвала је емисију оних инструмената и они звуче одговарајућом висиниом. То је закон еуфоније.

Сличан је однос Господа Бога и човека. Ако је човек испуњен нечистотом, прљавштином, ако у Богу затрепери љубав према њему, ако је човек испуњен гордошћу, надутошћу, како може бити благогласности са Господом, који је испуњен скрушеношћу и смиреношћу; ако је човек испуњен лажју, како може бити склада са Господом који је сав истина и који је рекао за себе да је истина; ако је човек испуњен мржњом, откуд може бити благогласија са Господом који је сав љубав, који је извор љубави. Нема човека који може да затрепери све љубављу, као што то може Бог. Ако се ми трудимо да будемо у благогласности са Богом, ми морамо изазвати да у нашим срцима затрепере оне струне, које одговарају особинама Божијим. Нема благогласности између нас и Бога ако струне наше нису исте као што су и код Бога. Неће човек никад задобити љубав Божију, ако у свом срцу не покрене струју љубави. У противном, уместо благогласности ствара се дисонанција. *I*

Најбоље ћемо постићи благогласност између нас и Господа Бога, ако се трудимо да лице своје непрестано држимо пред лицем Господа Бога и да будемо испуњени оним особинама, којима је испуњен Бог наш. Искуство које тада стичемо јаче је од свих знања и свих сазнања које смо стекли учењем.

Молитва је један од начина да себе приморавамо да стојимо пред лицем Господа Бога нашега. Али ни она није потребна човеку, који је искусан. И она је само сретство. Она је сретство само за нас несавршене, коју су створили људи ближи божанским врлинама и вичнији молењу Господа. Ми њу примамо као једно од помоћних сретстава за приближавање Богу. То вам је као кад неко хоће да дође до Краља па сврати до вичнијег човека или краљевог писара да му напише молбу. Кад му овај то учини, он,само оде са готовом молбом, тутне је у руку и само промрмлља: „Ваше Величанство, молим Вас за ово што је овде написано." Молитва је исто. Њу су други написали. Напвсали су је људи вичнији општењу с Богом, да би се други људи могли с Богом разговарати.

Кад човек научи себе да се стално држи пред лицем Божијим, после дужег бављења пред лицем Његовим, онда човеку ни молитве више нису потребне. Он се просто погружи, утопи и утоне у страховиту величину Божију. Човек толико прође и утане да му никаква молитва није потребна. Он општи непосредно с Богом. Није му потребно оно што су људи вичнији општењу с Богом саставили за нас грешнике, да би нам олакшали разговор.

Али то нису у стању да постигну многи. „Много је званих, а мало изабраних" - каже Свето Писмо. До таквог степена не могу доћи многи. Само изабранима пружа се та прилика. То је степен до кога ми бедници не можемо доћи.

Трудите се што више, децо моја, да себе држите пред лицем Божијим. Не будите као човек, који чита молитву „Оче наш", а изговара је као да се моли зиду или дрвету. Не вреди ништа изговарати је, ако је изговарамо као да се молимо столу, пећи или клупи. Кад кажемо „Оче наш" онда да то заиста и осетимо. Јер сви смо ми деца Његова. И тиме што ћемо ми то да осетимо доказаћемо само колико син оца свога воли и поштује. Само је Христос могао да каже: „Оче мој". Сви ми други само „Оче наш". А кад то кажемо немојмо да кажемо као да

говоримо столу или клупи. Јер онда не вреди. Вреди само онда ако имамо осећаје да говоримо заиста живом Богу.

А да ли вам се када десило да уђете у неку просторију у којој влада потпун мрак. Нигде ни зрачка светлости. Па ипак вам се чини, ви то осећате, да у просторији има некога. Мени се тако нешто десило. Уђем просто у мрачну просторију, где се ништа не види, и имам осећај да се неко у њој налази у мраку. Е тако вам је са осећањем Божије присутности. Човек Га не види, нити може да Га види, али осећа Његово присуство. Човек осећа Његово присуство увек и свуда.

Зато се треба стално вежбати. Без вежбе ништа се не може постићи. Треба се стално вежбати за духовни живот. Колико нам је вежба потребна и шта она значи за човека види се из тога што дете чим се роди не дише првих неколико тренутака. Тек мало касније почиње да узима први дах, почиње да дише. Вежбом оно почиње да дише. Исто је тако и са малим телетом, које чим изађе из утробе своје мајке стане на ноге, али не може одмах да нађе сису и да утоли прохтев за храном. Оно тражи сису, па и кад је нађе не уме да сише, него цима виме тамо и овамо, док вежбом не постигне да зна да сише.

Тако је и са човеком. Човек се мора вежбати за духовни живот. Та вежба му је неопходна. То је елеменат његовог развића. И ако ми неко може рећи: шта ће ми то, то ми не треба. Ево шта ћу му ја рећи:

Причао сам вам о црву, гусеници, ларви и лептиру. То је најприкладнија слика нашег људског бића. Човек може бити црв или гусеница и пузећи по грани дрвета да каже: „Шта ће ми то, шта ће ми вежба да постанем лептир, кад ми је добро да будем и гусеница". Тачно је, добро је њој и као гусеници, али она може да постане лептир. Ако остане гусеница, остаће непотпуна. Исто вам је тако и с човеком. И човек може да се не вежба. И он може да каже да му је добро овако како је. Али он тада остаје непотпун. А то је грех, велики грех према Духу Светом. Кажем вам може човек да мисли да му то не треба и да може да остане црв или гусеница. Може он тако да говори и ради. У том погледу „све му је дозвољено, али му није све корисно". Можеш ти да живиш као гусеница и ако нећеш да постанеш лептир. И ако само то желиш, биће ти испуњено. Али ја ти кажем нешто друго.

Живот твој је потпун тек ако пређеш све ступњеве развића. Ако. то не учиниш вршиш самоубиство, спречаваш потпуно развиће живота. Јер потпун човек није само тело. Тело је само кош, хаљина, оно што се споља види и подложно је разарању. А прави човек је унутра, у теби. Црева, срце и остали делови тела су само физички делови тела. Ми живимо нечим другим што је у нама: што мисли, живи, осећа. Ми живимо, кажем, нечим што у нама мисли, живи и осећа. То је чудно тројство. То је чудна тројица, али не света, која живи у човеку.

Људи обично кажу: све верујем, али да је могуће да три лица буду једно, то не. У Св. Тројицу не верујем. А ја кажем таквима: па ти не слутиш да у себи носиш тројицу, да си једно биће које у себи носи тројицу. Само ти обично кажеш за то: знам, хоћу и осећам. Па ипак ти ниси ни само знање, ни само воља, ни само о^ећање - већ све то скупа. У теби живи и постоји тројица, само не Света Тројица. Тако је од Бога дато. Она није света али је наша дужност да је учинимо светом.

Испричаћу вам и овде једну причу из Јеванђеља. Ишао једном Господ Исус Христос путем, па како је био жедан, а наишла једна Самарјанка са водом, затражи од ње да му да воду да пије. А она му рече: „Ко си ти да од мене тражиш да пијеш?" Он јој тада одговори: „Е кад би ти знала с ким говориш, ти би од њега тражила да ти да воду живу од које кад се напијеш никада више не можеш да ожеднш". А сирота жена, којој је било тешко да носи воду, помисли да он има неку моћ: да јој омогући да воду носи на лакши начин.

И ми, ако нисмо испуњени том Христовом водом живом, морамо је тражити са стране. Морамо се трудити стално да се њоме испунимо. Јер када она уђе у човека и испуни га, онда сама из њега извире, извире и извире.

Свети апостол Павле је непресусни извор Христове воде живе. И то не за одређено време и место, већ за целу васељену и за сва времена. Сви ми знамо случај апостола Павла. Био је то велики противник хришћанста. У доба каменовања првог хришћанског мученика, архиђакона Стевана, један младић је чувао одела оних који су каменовање вршили. То је био Савле. Тако је записано у делима апостолским. Кад је разорио Христову цркву у Јерусалиму, он тражи пиемо од главара

државе да иде у Дамаск да протера хришћане и разори њихову цркву. Али гле чуда! На путу за Дамаск одједном би обасјан чудном светлошћу (замислите каква је то светлост била када се она приметила и за време јаке сунчане светлости) паде ничице и чу глас: „Савле, Савле, зашто ме гоншп?" А он рече: „Ко си ти Господе?" И чу одговор: „Ја сам Исус". Овај догађај је једно од највећих чуда у људској историји. И одједном у дупш апостола Павла настаде преокрет. И он постаде један од највећих апостола Христових.

Разговарајући са једним учеником теологије он ми рече да има извесних ствари, које доводе човека да посумња у истинитост хришћанске религије. Тако, на пример, када је учио предмет: „Упоредно испитивање развитка религије» наишао је на извесне ствари, које су проузроковале сумњу у њему. И ја сам га упитао: „Добро ако има таквих ствари; да ли има још у којој другој религији случај апостола Павла? Ако нема тога случаја, онда нема ни једне религије која личи на хршпћанску. Довољно је случај апостола Павла да нам потврди веру хришћанску." Замислите ви колики је то био преокрет, да од човека који је гонио хришћане и мрзео Христа, који је пошавши за Дамаск био обасјан светлошћу и чуо глас „Савле, Савле, зашто ме гониш", постао извор воде живе за целу васељену и за сва времена.

Као што видимо има два пута да се дође до Бога. Један је пут сталне љубави и тежње и жеље да до Бога дођемо. То је пут на коме се ми активно трудимо да љубављу дођемо до Бога. Али има и други пут. То је пут којим је свети апостол Павле дошао до Бога. То је пут којим до Бога долази један, два, пет или десет људи, али ми на то не претедујемо. Ми морамо до Бога доћи жељом, љубављу и чежњом, а не оним путем, путем богобораштва и богоотпадништва, које само Господ Бог једног дана, као што је са апостолом Павлом било, преобраћа у највећу и најдубљу приврженост и љубав.

До сада смо говорили само о индивидуалном искуству и сазнању Бога. Сада да проговоримо коју реч о колективном искуству.

V

КОЛЕКТИВНО ИСКУСТВО

Кад је реч о колективном искуству морамо пре свега да знамо да се оно не дешава сваки дан. Обично људи такво искуство називају чудима. Нека нам овај друг исприча једно такво чудо.

Наредник Бјелица прича: „Фебруара месеца 1942. комунисти су држали скоро целу триторију Црне Горе, осим неколико градића, које су опкољавали. Они су били тада у успону снаге. Једном приликом тада, на једном збору код манастира Острога на који су сви морали да дођу под претњом смрти, говорио је један комунистички првак. Он је почео да ружи црногорске светиње. И чак се разметао да би убио веру, да ће и икону светог Василија Острошког да баци низ стену и да се ништа неће догодити. У том су Италијани (који су били повели акцију чишћев?а, па њихов командант видео групу и мислио да су партизани) отворили ватру из топова и једно парче метала погоди овог комунистичког првака у ногу. Он падне рањен, а остали партизани су се повукли. После неколико дана овај партизански првак умре од тровања крви. Звао се Мијушковић. Неколико дана касније гине и његов брат, тако да се њихова кућа ископала. А у Црној Гори када се нечија кућа ископа, нема веће жалости и несреће."

И ово је чудо. Само то је чудо, које човек који не верује, може покушати на многе начине да оспори. Он ће рећи да је ово само „случај". Случајно је онај говорио ружно и ружио Св. Василија Острошког; случајно је онај италијански командант баш тад и баш ту пошао; случајно је испалио из топа; случајно је парче погодило баш њега; случајно је рана довела до тровања крви и смрти и случајно је његов брат погинуо мало касније и кућа им се ископала. Све сам „случај"! Иако се баш на тим случајностима показује нешто друго. Па ипак то чудо није такво да човек који не верује не може да му се одупре. Човек који не верује је као човек кога.сте затворили у неку зграду са хиљаду излаза, па све излазе позатварали осим једнога. И он сада, када је успео да изађе кроз тај излаз, као да би желео да нам каже: „Видиш да ме ниси ухватио".

Ја нећу вама да говорим из 'Житија Свјатих',, која су пуна

чуда, али за које човек који не верује може да каже да није истина. Говорићу вам о чудима која су се десила у наше дане, тако да онај који не верује може сам лично да их провери. А ја знам само један мали део од онога што се десило.

Почећемо са Маријом са Динаре, коју народ зове Марија боговерна. Па само то дете, девојчица од седамнаест година, сама њена појава већ је чудо. То је једва писмено девојче, самоука, а говори истине, које би тешко учени људи могли да кажу. Шта она каже за српски народ? Каже за њега да је велики, иако је мали. Да је велики по своме задатку, послању, мисији. Српски народ је, каже она, лествица између неба и земље, помоћу које треба и други народи да се попну горе. И зато Бог кажњава тешко српски народ, јер се оглушио о задатак, који му је Бог дао.

Већ само то, па да човек застане пред њом. Мало, једва писмено девојче, па да тако говори о мисији српског народа! Па онда говори војводи Момчилу: „Ви сте учили богословију. А наш Краљ, наша сирота није. Одвели га тамо, одвели га тако далеко. Знате, он не може добро да влада, ако не сврши богословију, па онда да влада..."

Али ни то није све. Каже она даље: „Наш народ неће спасти ни лордови но лотрови. Ни Српство га неће спасти. Само и једино Христос га може спасти." Замислите такво дете. Каже она да наш народ неће спасти ни лордови ни лотрови, већ сам Христос. За лордове знамо ко су. А 'лотрови' су људи, који не воле да раде а хоће добро да живе. Комунисти, другим речима. Али ни лордови ни лотрови нас неће спасти. Наш народ се узда у Енглеску и њене лордове с једне, и у комунисте с друге стране, али отуда нема спаса. Ни само Српство га не може спасти. Само Христос!

То нема у књигама. Ко би јој то могао да каже? У књигама то сигурно није нашла, а нико јој није могао ни рећи. Али она је имала виђење. Њен отац је сиромашан човек. Имали су мало имањца и неколико овчица. А мати јој је опака жена, мађеха, и једне недеље је терала да иде са оцем на њиву и помогне му да жње. Она је хтела да иде у цркву на литургију, и много је плакала што је не пуштају. Ипак морала је да оде са оцем. Када су у подне прилегли испод једног дрвета да се одморе и отац заспао, чу она глас: „Марија, јеси ли будна или

спаваш?" И дрво се затресло и сво обасјано некбм светлошћу чудном. А у њемо она види Богородицу. Богородица је теши и поучава је да слуша родитеље, и да је главно да се Бога боји и Њему се моли. Да иде у цркву кад може. И рекла јој је да ће имати три виђења. О првом сам вам причао. То је оно када је видела како девојке перу крвав веш, а на коритима слово 'У'. Кад је то виђење имала питали су је да ли је сањала, а она је рекла: да мисли да није. Друго и треће виђење имала је у цркви, али се тачно не сећам у чему се састојало.

Када сам причао владици Николају о малој Марији, владика се много одушевио тиме што сам му испричао и тражио је да му дају још више података о њој, јер хоће да напише читаву књигу о томе.

Имала је мала Марија брата Милана, кога су партизани моб илисали. У једној борби са четницима он погине. Онда када је он погинуо мала ^1арија је спавала и сањала да је погинуо. Она скочи, пробуди се и рече оцу: „Наш је Милан погинуо." Онда му опише полако где је, како и када погинуо. Каже му чак и место где је погинуо, чак и положај у коме лежи, и то да му се торбица налази десно испод плећке, а пушка мало одбачена на страну. И то је чудо једно. То не може бити случај.

Па и сама појава те девојке је чудна. Кад је човек погледа, дете, а сва се некако сија. Лице јој је све озарено некако и светло. А кад почне да говори чујеш од ње нешто што је велико, снажно, моћно. Говори по четири сата и старима и младима. И они плачу. Разврстава људе по старости, па говори прво најстаријима, па онда све млађим и млађим, па на крају својим вршњакињама. Говори одвојено и женама и људима.

Ето чуда које се не може објаснити случајем. Она види унапред. Види како јој брат гине, види где гине, чак и у којем полож:ају он лежи. То се не може објаснити ничим осим чудом. Разумом ми то не можемо објаснити. А довољно је само чути и оне речи „Ни лордови, ни лотрови, ни Српство, већ Христос». То је довољно. Али и оно о Краљу и богословији. Никако, Краљ не може да не греши ако не сврши богословију, каже она. Или гледа четничку кокарду па каже да их то неће спасти. Каже она њима: „Требало би да имате кокарду, на којој би у средини требао да буде велики крст. Са

његове десне и леве стране још по један мањи крст. Око крста треба да стоје четири слова СССС. Крст ће вас спасти", -каже она њима.

Откуда том детету толика власт да може тако да говори. Откуда њему таква власт? - и Јевреји су се чудили Христу, не због знања, него због власти с којом је говорио. Тако се и ми њој, због власти с којом говори пред толиким бројем људи, чудимо. И сама та власт с којом говори већ је чудо.

Или да вам говорим о ономе што се десило нашем покојном другу и свештенику Воји Стоисављевићу. И то је велико чудо. И одмах морам свој велики грех према њему да исповедим. Покојни Воја био је свештеник у селу, увек насмејан, говорио је много и при томе врскао. Био је продоран тенор. Али некако мало сам га ценио. Све ми се чинило да свештеник треба да буде много озбиљнији него што је он био. Тако, да га нисам примио неколико пута кад ми се пријавио и то све као да сам много запослен. Али, Бог га је ценио другојачије. А то је важније. И то се види по виђењима његовим. А то значи да му је срце било дивно.

О првом његовом виђењу, као и о другим виђењима, ја нисам чуо од њега лично за време његовог живота. Већ сам то чуо тек касније од његове жене.

Прво његово виђење десило се 25 марта 1941 године тј. на сам дан потписивања пакта. Легао он после вечере и заспао. Одједном он осети да га нешто диже и он седе у постељу. Из једног угла у мрачној соби један глас му рече: „Ово овако неће дуго остати. После два дана пашће. Три дана касније почеће мобилизација. Шестог априла почеће, а после девет дана..." И ту се блас изгубио, није довршио започету мисао. И он је све то будан слушао.

Прибере се он мало, пробуди жену и исприча јој шта је све чуо. Она му одговори да је све то био сан. Али он јој поче доказивати да је немогуће да је то био сан, јер човек који сања не би се тако брзо одједном снашао и тако осећао. И тек дуго после тога једва се умирио и заспао.

Сутрадан пође отац Воја по селу. У његовом селу свештеника зову 'куме' јер учествује при сваком крштењу. Па сам увек мислио да ово мора да је неки сретан човек када толико кумова има. И исприча десетини људи шта је све видо

синоћ. Два дана касније је дошао 27. март и обарање пакта. Значи да се један део виђења већ испунио. Трећег дана после оног виђења оца Воје дошло је у село 180 позива за мобилизацију, те се тако и други део виђења обистинио. У тај мах дође у село и штаб једног коњичког пука, да се ту формира и употпуни. Отац Воја оде одмах до команданта пука и исприча му шта му се све десило. Ту му рече да су се прва два дела виђења испунила. На крају разговора рече команданту пука „да ће у недељу да почне", али му официри не повероваше.

Шести април је била недеља. Отац Воја поранио у цркву да служи литургију. А официри, поред којих је пролазио, потсмевајући му се упиташе га: „Шта би од оног почетка?" Он им само одговори да не зна.

Служио отац Воја литургију несметано. Кад у пола литургије упадоше официри у цркву и одоше у олтар код њега. Рекоше му да пожури и сврши литургију што пре, јер је црква узета за осматрачницу. Ту му рекоше да су Немци бомбардовали јутрос Београд и отпочели са нападом на нас.

- „Е оче Бојо нема шта да се каже."

То вам је оно кад неком човеку затворите све излазе из куће, па нема куд, него дигне руке у вис И каже: е сад немам куд. Ухватио си ме брате.

- „Али шта оно рече да ће бити после? Девет дана после мора нешто да буде. Само да ли девет дана од онда или од 6. априла?"

А, није од онда - тврди отац Воја. Није од онда, него је овако глас рекао: шестог априла почеће, а деветог дана после.... И ту се глас прекинуо.

Мора да ће после девет дана бити нека наша велика победа, рачунају официри, и нису ни слутили шта ће тога дана бити.

Тачно девет дана касније потписана је капитулација.

Друго виђење имао је отац Воја 4. маја 1941. године. Било је тих дана дивно време. Ово виђење се десило у сред дана у цркви, за време службе, када је храм био пун људи. Био је то дан пун сунца и светлости.

Кад је отац Воја изашао да чита Јеванђеље загрцнуо се и није могао да га прочита. Хоће човек да чита, види се то на њему, али просто не може. Нешто га спречава и он плаче. Почео човек на сред цркве да плаче. А госпа Мара, његова

жена, стоји међу осталима у цркви и никако не може да разуме шта је то са оцем Војом. И нарочито јој је криво зашто човек да плаче пред толиким светом у цркви. Реши се она да га упита после службе шта је то било са њиме. На једвите јаде прочита отац Воја Јеванђеље и заврши службу. Та недеља је била 'млада недеља' када народ сматра да молитве нарочито помажу, и црква је била дупке пуна.

Кад је служба била готова и људи се разишли кућама, сачека госпа Мара оца Воју и упита га зашта је плакао и то пред толиким светом. А он јој рече:

„Е моја Маро, шта сам видео и шта сам чуо. Не дао Бог да се све то оствари. Кад сам окадио народ и повратио се са кадионицом у олтар, видим одједном поред часне трпезе неко светло. Погледам десно и видим горе Светог Трифуна (То је била његова Крсна Слава). Лепо видим мог Св. Трифуна, као оног са иконе. Одједном чух глас: „Оче Бојо," - а ја сав претрнуо, - „страшна је судбина српског народа". Па кад стаде да ми рађа шта ће све да се деси, просто ме језа ухвати. Какве се патње, пустоши и страдања спремају за српски народ. И још на крају ми рече да ће у року од једног месеца тешко да настрада један српски град.

И стварно, 5. јуна тешко је настрадало Смедерево. Ниједан други град није тако настрадао у то време. Значи да се онај задњи део претсказивања односио на Смедерево. Али, види се да је пророчансво задоцнило за један дан. Јер њему је речено 4. маја: за месец дана... Али у вези тога казаћу вам нешто касније.

А треће виђење имао је отац Воја последње недеље у јуну 1941. године. И то опет на светој литургији. И опет је видео Св. Трифуна и овај му је казао: „Велики нереди отпочеће у Србији!" У то време нигде никога није било по шумама. Био је апсолутан мир. У шумама су били појединпи: они око Косте Пећанца и Драже и нико више. А комуниста нигде није било у шумама у то време. Па ипак му Св. Трифун каже: велики нереди отпочеће у Србији. И још му је казао: „Чувај се између 15. августа и 15. септембра."

16. септембра дошли су по оца Воју наоружани људи. Одвели га од куће и на зверски начин убили два дана касније, 18. септембра. Пошто су га одвели од куће 16. септембра, и ту

једне врачаре. Она је била робиња и зарађивала је велике паре својим господарима врачањем. Деси се једном да је сретну ученици Христови и да јој одузму ту моћ. А господари њени подигну тужбу и туже их за накнаду штете. (То сам ја крстио онако као правник. тако тамо не стоји). У тужби наведу да су им ученици упропастили једини извор прихода. Разуме се, судови су одбацили ту тужбу, као не дозвољену. То се лепо види из дела апостолских.

Када говоримо о овим чудима, мислимо да је свака појава доказ духовног живота, али не увек и светлог. А главни начин разликовања оног што долази из светле области духовног живота и оног што долази из таме јесте: да оно што долази од Бога долази само, и без неких нарочитих обреда. Код мрачних ствари све је везано са чаролијама, тајанственим обредима и клаћењем стола. Свако изазивање духова из духовног света може пре да изазове духове таме, него светлости.

Има исто тако два велика чуда, која се нису десила тако давно. Прво се десило 1855. у Лурду, Француска а друго 1916. у малом селу Фатима у Португалији. У оба случаја деца су била учесншга.

16. маја, као и Марији боговерној, испунила се и њима крошња једног дрвета у селу Фатима изванредном светлошћу и деца су у њој видела Богородицу, која им је рекла да ће им се јавити сваког 16. у месецу, али не смеју о томе никоме да кажу. И деца су чувала ову тајну. Али једног дана чује мајка једног детета како разговарају о томе. Мајка позове своје дете, одведе га кући и испита њега о чему су разговарали. Тако мајка сазнаде за ову тајну и тајна се прочу. И од тада је цело село, као и становништво из других крајева, долазило у одређени дан да виде чудо. И лепо су људи видели светлост, којом је дрво било испуњено, као и усне деце како се мичу као да разговарају, али ништа више. Нису чули ни гласа. Кад је б и-ло шест месеци од првог јављања присуствовало је око 150 хиљада људи и светлост је добила изванредну разнобојност и разливеност. И сви присутни су то видели.

Овима малима је Богородица саопштила да ће узети себи ону малу и малог Тому. И деца не само да нису била ожалошћена, него су се и радовала тој вести. Деца су тешила своје родитеље и причали им о томе како је тамо лепо и једва

чекају час када ће тамо отићи. Родитељи су плакали, а деца су их тешила. И скоро трчећи су отишли Богородици у сусрет. Али остало је треће дете.

У селу Фатима је касније подигнута велика катедрала и сваког 16. у месецу долази тамо много света, 50-60 хиљада људи. Отслужи се по 100 миса и по неколико стотина свештеника исповедају верне. А кад је трећем детету било 16 година, позове је бискуп и она написмено открије све тајне, које јој је Богородица открила. Католичка црква је неке од тих објавила, а неке из својих разлога није. Објавила је да ће се водити рат, али да ће Госпа из Фатиме сачувати Португалију да не уђе у рат. Исто тако ће је сачувати да не уђе у шпанску револуцију, која јој је била тако рећи на прагу.

И замислите ви сад организацију и дисциплину у католичкој цркви. Бискуп је пустио ту девојчицу да иде кући и рекао јој да ће по њу доћи неке девојке да је одведу на једно место. И она је отишла кући. И стварно после неког времена дошле су по њу девојке, које су је одвеле у један манастир у Шпанији. Та девојка је данас жива. Она живи у манастиру у Шпанији. Сестре у манастиру незнају ко је она, а њој је забрањено да им то каже. О њој нико незна где је. А знате ли зашто? Да се неб и погордила, јер је са Богородицом била у додиру. И зато све до смрти мора да живи у тајности.

Једнога дана пролазећи кроз хол манастира она опази велики плакат, на коме је било објављено о прослави оног догађаја у селу Фатима. На плакату је била слика дрвета у светлости и она три мала детета под њим. И брзо та слика изчезне. Па ипак она не откри: да је она једини живи учесник тога догађаја и остаде даље у тајности и непозната. Замислите само, колика је то духовна дисциплина!

Наиме, оно чудо у Лурду, које је још чувеније од овог десило се овако. Ту се Богородица јавила марта месеца 1855. године малој Бернадети Субиру, која је умрла деведесетих година прошлога века, и коју је католичка црква канонизовала. Мала Бернадета Субиру је живела у једном селу на падинама Пиринеја. Једног дана, када је пошла са својим другарицама за дрва и прескакала поток сваки час са једне обале на другу, зато што је тако стаза ишла, опази она на стени једну светлу прилику како је зове к себи. Она се уплаши и пође даље.

Сутрадан исти догађај. Незна се да ли се то десило трећег или четвртог дана, Богородица је опет позвала. И она овога пута приђе њој. Гледала је на стену, и њеним другарицама је изгледало, као да она са неким разговара. Богородица јој је рекла: „Копај овде!" Тек што је мала Бернадета ставила своју руку у пукотину стене, а одједном стена поче да се круни и потече вода. И тек тада она исприча другарицама да јој се већ више пута десило да је Богородица позивала, али да она није смела да јој приђе.

Типично је овде ово: обично кажу да у таквим случајевима има сугестије и аутосугестије. Али како је могла мала Бернадета да убеди себе да онде има воде?! Убедите ви себе да овде може да потече вода! - (показује на сто). Што не можете? А можете да тврдите да је онде била сугестија.

Интересантно је и овде како се држала црква. То је било крајње материјалистичко време. И тада је католичка црква била бојажљива. Бискуп Тарпски обрати се посланицом у којој описује глас који се проноси о Лурду и моли да се казни онај који проноси лаж; не вести, не сујеверје. Разуме се и власт се заинтересује. И тада су сви видели да уопште није по среди користољубље, да нико воду не продаје, шта више да је свако узима бесплатно. Пију је сви бесплатно, и сваки дан се чуда дешавају. И било је и таквих чуда, да је сваког дана било излечених и од оних болести, за које се знало да су неизлечиве.

Када сам био 1914. у Паризу, видео сам да постоји читаво друштво људи излечених у Лурду. И Емил Зола, који је своју дужност писца схватио као дужност фотографа, тј. да треба само да фотографише само он што се споља види, оно што се види на површини, писао је о случају исцељења у Лурду. Али он га је објаснио сугестијом. Човек је сугерирао себи да ће му рањаве руке зарасти ако их умије водом са извора у Лурду. А чим их је умио оне су почеле да зарашћују. Али ту нема сугестије. Има чуда на све стране.

Морам овде да поменем и преподобног- оца Серафима Саровског, великог праведника и прозорљивца. Човека који је читао људе као отворене књиге. Који је умро 1836 године, али се то незна баш тачно. Он је живео у пустињи од 1787. године и први пут је имао виђење за време литургије и то пред

читање апостола. Код Руса је обичај да ђакон пред читање апостола возгласи: „Господи спаси..." И он је тада видео како изнад глава верних у цркву улази сам Господ Исус Христос, носе Га серафимима и херувимима. И како је Христос ушао у цркву, преподобни Серафим је стао и укочио се. Лице му је б и-ло светло и чисто.

Игуман, који је службу служио опазио је да Св. Серафим има неко виђење и није хтео да га прекида. Касније, када је служба била завршена преподобни Серафим је испричао игуману своје виђење. Овај му је рекао да ћути и да о томе никоме не говори. Отада виђења Св. Серафима су се умножила. Седам пута је сама Богородица улазила у његову собу. Једном приликом га је и излечила, када су сви од њега дигли руке. Он је у општењу са људима учинио многа чуда исцељења и пророчанства. Све је то најбоље сачувано у једној књижици: „Разговор са преподобним Серафимом", коју је написао и издао неки новинар Мотовилов, човек болестан, кога је излечио преподобни отац Серафим.

Једног дана га је позвао преподобни Серафим, да би му открио циљ хришћанског живота. Тада му је открио смисао духовног живота и рекао да је у задобијању Духа Светога и тежњи да Он стално остане с нама - смисао нашег живота. Преподобни Серафим обраћа се свима са: 'Ваше богољубљеРили 'Радости моја!' Извршивши овај смисао живота ми испуњавамо нашу мисију на земљи. Исто је тако преподобни Серафим казао: да је садашња наша природа претешка, а када је облагодатимо постаје прозрачна. Мотовилов га је упитао: „А шта је то!?" Тада га је преподобни Серафим извео из куће на једну стазу, где је на једном камену провео хиљаду дана и ноћи, не спавајући и у молитви. Стаза је била покривена снегом, а ваздух је био хладан. У једном тренутку рече му преподобни Серафим: „Ви питате како је то када човек има благодат Духа Светога? Па погледајте Ваше богољубље у лице моје. Како Вам оно изгледа? Како се Ви сада осећате? Је ли Вам хладно? Је ли Вам тешко? Није, кажете. Па ето то је благодат Духа Светога."

Преподобни отац Серафим је прорекао руску револуцију. Он је прорекао и да ће цар доћи у пустињу Шуту и бити ту убијен. И то се све обистинило. Цар је стварно био одведен у

пустињу и ту био убијен.

Како се то може објаснити? Разумом сигурно да се не можв - већ само вером. Јер се не може рећи да то није истина, кад| је све записано. Не може се рећи да је лаж оно о чему има тако јасних трагова.

1909 године умро је отац Јован Кронштатски. Његово житије је штампано. Штампали су га сведоци његових чудв,[1] Кад то прочитате, оде ваше неверје. Кад сам њега прочитаоЈ изгубио се у мени најмањи траг сумње.

Ту у житију има на стотине чуда. Могу вам рећи да сам прочитао сва житија светих, али ни у једном нисам нашао толики број чуда. А он је скоро наш савременик. И за свако чудо имамо живе све"доке. Наведена су њихова имена и занимања, па чак и места где можеш да их нађеш и да провериш оно што је у житију написано.

Каквих све ту чуда нема. Има чуда васкрсења, а случајевк' исцељења на даљину има најмање на стотине. Један такав случај навешћу вам сада. У Ростову на Дону живи породица мале Надежде, која је добила крупу и хоће да се угуши. До-1 лазили су лекари и нису могли да јој помогну. Кажу њенш* родитељима да неће моћи да живи до следеће ноћи. Мати се тада сети оца Јована и каже мужу да пошаље депешу оцу Јо' вану, да каже да је мала Надежда болесна од крупа. Да се моли се за њу. И послаше депешу: „Мала Надежда болесна од крупа. Молите се за њу. Плаћам одговор." У току исшчеки*! вања, те ноћи, примете да мала Надежда боље дише и испуњени благодарношћу они се захваљују Богу. Ујутру стиже одговор оца Јована: „Молићу се за малу Надежду. Молите се и ви. Оздравиће." Неко ће рећи на ово да је ово само случај. Али да видимо.

После овога дошао отац Јован једном прилико у Ростов. Он је имао нарочити вагон, у коме је била направљена мала капела, тако да је могао целога пута да служи Службу Божију. Тај вагон му је био направљен по царевој наредби. И кад је стигао у Ростов, маса света га је чекала, јер су чули да он долази, и није могао да се пробије кроз ту масу. Полиција је морала да му крчи пролаз. Многе мајке су подигле децу своју да би виделе оца Јована; а међу њима беше и Софија, мајка мале Надежде, која подиже малу Надежду. Одједном се отац

Јован окрете и пође право к њој и малој Надежди. Приђе и поздрави се с њима, као да се познају одавно. У толико хиљада душа он је баш њу пепознао. То није, нити може бити, случај! §Шш £

Или један други случај. Једна госпођа описује живот свога мужа. Живео је распусним и раскалашним животом као „отмени" господин негде на Кавказу. Време је проводио у пијанчењу и распусном животу. У свему је било само оргија-н>е и пијанчење. Одједном једнога дана после једне такве оргије, са другим једним таквим „отменим" човеком, њега је нестало. Мислили су да га је неко убио и склонио му тело, Помишљали су да се није и сам убио. А два или три месеца касније појавио се један прашњав и уморан човек у том истом граду. Био је то онај некадашњи расипник и распусник.

После оне ноћи оргијања, у коме му је душа пропала, решио се он да оде до оца Јована, не би ли на тај начин некако измолио опроштај за своје грехе. И тако, ишао је пешке свакога дана напред и ближе оцу Јовану. И кад је стигао у Кронштат ишао је једном улицом. Иза њега кретала су се једна кола у којима је седео отац Јован. За колима је трчало неколико стотина душа, као и увек. Отац Јован је ишао да обилази поједине људе и места око Кронштата, као и увек, после службе. Одједном отац Јован га ослови и позва да седне поред њега у кочије. Када су тако сели, отац Јован му рече: да се само припреми за причест и причести, и да ће му све бити опроштено. Затим га доведе до страно-пријемнице и ту остави да се припреми за причест и исповест. У Кронштату су тада били приморани да подигну огромну палату, т.зв. страно-пријемншгу, за становање оних који су долазили до Оца Јована. Н>их је било толико, да је нарочито за њих морала да се подигне огромна зграда.

И после два три месеца вратио се овај човек исцељен. Ето и то је случај проницљивости. А таквих случајева има у књизи преко седам стотина.

Ето вам разних чуда. То су све сама колективна искуства. Отац Јован их није сам искусио. Искусили су их људи, искусила их је заједница у којој је он живео.

А причао ми је прота Стева Димитријевић шта је доживео када је као студент на духовној академији присуствовао слу-

жби оца Јована у Кронштату. Он каже да је то било нешто страшно. То није више служба, то је једно опште ридање за покајање и молбе Господу за милост. Отац Јован Кронштатски је увео јавно исповедање, јер је било толико људи и верника, да није могао да стигне да свакога по наособ да исповеди. И обично би после службе стао пред оллтар и само рекао: „Кајте се!" Тада би људи почели гласно да се исповедају за своја најтежа дела и грехе, не водећи ни мало рачуна: да ли их неко слуша са стране или не. А то је било страшно: падање, ридање, покајање, плач и молба и вера какву не може свако да изазове. Ето тиме сам завршио са колективним искуствима и чудима.

А шта су то чуда? То ћу вам најлакше објаснити једном сликом. Замислите да сте, када вам је било седам година, били приморани да отпутујете од куће и да сте се одједном нашли на неком месту у Аустралији. На неком брду поред оваца. Дошли сте ту када вам је било седам година, а сада вам је 77. Седамдесет година је, значи, прошло од како сте отишли од куће. Слика куће и чланова породице су избледели. Једва се понекад сетити, блесне вам у свести, слика очева, мајчина, или неке тетке. Сећате се рецимо када сте били мали и добили једанпут батине. Па се сећате, можда, и једне крушке или неког другог дрвета испред куће, под којом сте се играли. И то је цео пртљаг ваших успомена. И све верујете да је то, чега се сећате, само један сан. А јава је 70 година живота у Аустралији. И она је тако снажна, непосредна да ми постављамо питање: да ли је оно чега се сећамо истинито, и да није само сан?

Сећате се, можда, језика који се у вашем крају рођења говори. Али у његову истинитост сумњате. Јер ту где сада живите нико вас не разуме кад нешто кажете на њему. Имате, једном речју, врло скроман пртљаг успомена. Али дође вам с времена на време нека порука, писмо. Пише вам брат или сестра и ословљава са: „Драги Михајло", - и ви кажете у себи: пази па тај језик постоји. Значи да ипак није сан. А сећам се и сестре. Била је много старија од мене. А дође онда глас да је дошао син Маријин у Аустралију и жели да се види с вама. И тако се утврђује слика у вама о оном прошлом и некадашњем.

Тако и наша вера. Замислите шта би било с њом да нема чу-

да. Нашу веру би учили из катихизиса. Али је све што у њему стоји било тако давно да ви почињете да сумњате. Шта ћемо онда? Срце каже: онаква светлост, лепота, чар, снага, сила мора да је истина. Али то је сувише мало, као за онога који је пре седамдесет година отишао од куће: слике његовог оца, мајке или тетке или каквог догађаја. Утисци из Аустралије су потисли утиске из Србије. Утисци из Србије су избледели. Али сада се зато јавља одједном његов завичај писмом његове сестре. Долазе му гласови, писма, вести о сестрићу, који је стигао у Аустралију и хоће да га види. Све то вас потсећа, појачава у вама оне слике које су избледеле.

Ето то је функција чуда код нас. Избледела би наша вера у нама која се појавила пре више од 1900 година. Појавила се онда и онде, и ништа више. И ми сумњамо, и сумња постаје све јача, и спремни смо да је одбацимо као сан; као што онај човек одбацује бледе слике које му личе на сан. Али долазе чуда сваки дан. И таман да ми заборавимо, а оно се јави чудо, она слика која нас враћа вери и уверава нас у њену истину.

Ето то је функција чуда. Оно је сретство за јачање вере наше, која би без тога замрла.

И као што они гласови, вести и писма потсећају оног човека, на кућу коју је пре седамдесет година напустио, тако и нас чуда утврђују у вери, подстичући у нама њено јачан,е и не дозвољавајући да се угаси и изчезне. Ето то је функција чуда у нашем животу!